

Knjiža 7.

Življenje in svet

Štev. 2.

Ljubljana 10. januarja 1930.

Leto 4.

E. Justin: »Osamljen« (lesorez)

Strašni konec = Hornbyjeve ekspedicije

Hornbyjeva oporoka in smrt — Trpljenje — Harold Adlard, druga žrtev — Samotni borec — Zadnje beležke v dnevniku — Odrešitev

Iz dnevnika udeleženca ekspedicije E. V. Christiana

(Konec)

Oporoka

10. aprila 1927

Poslednja želja Johna Hornbyja
»Za slučaj, da bi umrl, zapuščam vse, kar sem imel in kar bi se našlo pri meni kakor tudi vse kar bi prišlo kdaj pozneje v moj delež, Edgarju Vernonu Christianu. John Hornby.«

Dne 10. aprila overili priči: Edgar Vernon Christian in Harold Challoner Evan Adlard.

(Dan po tej skromni, tragični ceremoniji beleži Christian:)

11. aprila. Naš položaj je postal zelo resen. Jack je ponoči priznal meni in Haroldu, da čuti svoj konec in da lahko vsak trenutek umre. Dal nama je navodila, kaj naj storiva v tem primeru. Pošepetal sem mu, da se lahko še kakšnih pet dni preživljamo z živalskimi kožami, če bi namreč težko delali in hodili na lov. Ponoči je trpel strašne muke. Noge so ga nepopisno bolele in pravkar je dejal, da bo živel kvečjemu še dva dneva. Harold je kurnil ogenj v koči skozi vso noč, jaz sem zaman poskušal spati. Kako bi tudi mogel zatisniti oko v takih bolečinah?

Ob 10. uri 15 minut zvečer: ... Harold skuša zaspiti, preden odide na lov. Podoba je, da gre z Jackom naglo h koncu. Ker napadajo njegove krčevite bolečine v tkaničevju tudi srce, se pač ne bo mogel dolgo upirati... Harold se je vrnil z novicami: videl je več severnih jelenov na rebri griča. To je nekoliko podžgalo naš pogum. Harold pravi, da se čuti dovolj močnega za jutrišnji lov. Jack je jedel z nami in je zahteval od mene, da sem použil nekaj iz njegove zaloge. Tema prihaja in Jack počiva, čeprav slutim, da se bo počutil zarana zjutraj prav tako slabotnega kakor običajno. Poslušati njegove besede ne pomeni baš podžigati poguma... Podnevi se je preložil Jack

na moje ležišče, češ da je mehkejšo. Vreme se je nekoliko omililo.

13. aprila... Prosil me je, naj mu stojim ob strani, zakaj dokler ga ne zapustim, meni, da bo mogel vzdržati, čim pa mu odrečem pomoč, pade. Pri Bogu upam, da bo hrana, ki nam je še na razpolago, držala Harolda h koncu, zakaj meni ni nič kaj dobro. Čeprav pazim, da sem na toplem, me obhaja neka medloba in zelo trpim. Jacku pa strežem in mu prigovarjam, da ne izgubi poguma.

(14. aprila zjutraj postane očitno, da se je nesreča povečala. Adlard je ves dan križaril po divjini in se je vrnil do smrti izčrpan ter z ranami na nogah nazaj brez živeža. On in Christian se jedva držita na nogah in bdita ponoči ter negujeta umirajočega tovariša, ki leži v koči ter skuša z naravnost junaškimi sredstvi razvedriti tovariša. V pustih, obupnih urah jima prigovarja. Še vedno obvlada svojo voljo, še vedno je vodja. Celo tedaj, ko se mu bliža smrtna ura, skuša prenesti svoj nesukrotljivi pogum na Adlarda in mlajšega tovariša.)

Po nemirni noči ne moreta več zatajiti svoje stiske in tegobe. Dan ju najde razplakana ob Hornbyjevi smrtni postelji. Oba čutita slaboten pritisk njegove mršave roke. Iz njegovih brezbarvnih besed slišita svarilo, naj vztrajata in naj se ne vdata, tudi tedaj ne, če njega vzame smrt na največje vseh dalekih potovanj...)

17. aprila, ob 1. opoldne. Ob 6. uri 45. minut je siromak Jack za vedno zatisnil svoje oči. Do njegovega zadnjega diha sem se skušal držati, da ne bi nenadoma klonil. Ko pa je njegova duša splavala v vesoljstvo, sem čutil, da nimam več tal pod nogami. Harold, bled kakor smrt, je delal čudeže s svojo pomočjo. Uredil je vse potrebno za naslednjo noč. Jaz sem se vsaj toliko

opomogel, da sem narezal nekaj lesa. Harold pa je obljubil, da opravi ostalo. Tako čudovito mi je prigovarjal! Spoznal je docela moj položaj. Ležal sem na svojem ležišču in poslušal njegove besede, zdaj pa zdaj sem malce zadremal, zakaj čutil sem se razbitega, medlega in strašno slabega. Vso noč je gorel ogenj v koči. Tovariš mi je prinesel čaja in aspirina, da bi si opomogel. To mi je vsaj toliko pomagalo, da sem lahko zaspal.

Danes... sva oba zelo šibka, ampak oba sva nekako bolj samozavestna ter sva odločena vzdržati in se zopet vrniti med ljudi, da jim vsaj sporočiva o zadnjih dneh moža, najboljšega med vsemi, kar sem jih poznal... Ta mož je dal mojemu življenju vsebino in zmisel... Vsak dan metež in viharji... 12 stopinj mraza...

(Hornbyjeva smrt je pokazala tovarišema strašen nauk o neusmiljenosti Arktide. Vsak pozorni čitatelj Nansenovih, Scottovih in del drugih raziskovalcev severnega in južnega tečaja se gotovo spominja boja proti gladi, ki so ga morali bojevati ti možje. Boriti pa se niso morali samo z materialnim gladom, ampak tudi z veliko zapuščenostjo, ki so jo v njih izzivali občutki telesnih bolečin. Christian in Adlard sta takisto okusila to dvoje. Vedela sta dobro, kaj je prineslo smrt njenemu vodji: njegovo srce je odpovedalo, ker ni moglo prenašati strašnih odgovedi. Pretresljivo je popisal v dnevniku prizor, ko ju glad prisilil, da pojedsta kos mila... 20. aprila je Harold že tako šibak in brez moči, da ne more najenostavnejše hrane požirati. Christian beleži:)

20. aprila... Spomnila sva se, da je ležala pod snegom mrtva lisica, ki smo jo bili zavrgli... Šel sem iz kočice in izkopal mrhovino, da bi jo skuhal za večerjo... Siromak Harold je šibak in so ga samo še kosti... Ne vem, kaj bo z menoj, ko se bom tako posušil in stanjšal, da bom podoben preklji fiziola... Ne bo dobro, ko moram jesti to gnilo meso, ki nam je že dolgo edina hrana. Boljše pa je to kakor nič, zakaj v nasprotnem primeru poginemo. Nocoj si bom skuhal smrekovih igel za okrepčilo. Videl bom, če mi bo dobro delo. Ta trenutek se zdim še hladen in se obvladam — a če bi se kaj primerilo Haroldu — Bog vedi, kako bi se potem počutil. Naše trpljenje je bilo postavljeno na takšno preizkušnjo, da je

res treba misliti na vse. Zdaj še lahko preskrbim dve volčji koži in nekaj ostankov belih jerebic in rib za Harolda, če ne bo mogel drugega jesti... Vreme je viharno in slabo, tako da ni nič z lovom. In sploh nisem videl daleč naokoli nobenega severnega jelena in nobene belke. 47 stopinj mrāza.

(Harold je bolan in leži. Christian išče in najde nekaj ostankov prekuhanega mesa, ki jih je ekspedicija zavrгла še v jeseni. Bolnika popadajo od dne do dne hujše muke. Christian beleži v dnevnik, slaveč tovariša: »Presilil se je, ko mi je pomagal po Jackovi smrti in sem bil sam.«

S strahom spoznata, da jima povzročila požiranje skuhanih kož neznosne muke; s kožo sta namreč pojedla tudi dlake, ki jih želodec ne more prebaviti. Mrzlično išče Christian starih ribjih kosti, da bi jih še enkrat prekuhal za juho, toda Adlard, ki sluti, da se mu bliža konec, je tako oslabel, da se ne more na svojem ležišču obrniti brez tuje pomoči. Nesrečni Christian spozna strašni pomen tega položaja, spozna tudi, kaj se pravi ostati sam v grozopolni sivi sneženi pustinji. Ali naj Adlard umre? Da, i njemu je bila usojena smrt. Iz dnevnika:)

4. maja. Danes ob 4.45 popoldne je Harold po težkem napadu iz prošle noči umrl... Sodim, da so pospešile njegov konec kože in kosti, ki so nam bile zadnji čas v hrano... Jaz sam sem medel do smrti... Ponoči ne spim, po dnevi ne jem, ker nimam ničesar... Skušati moram ukreniti kar je mogoče, da ne opešam... Zato bom cepil les, iskal v snegu rib in čakal boljšega dneva... Na lov ne morem več, ker hoja po snegu presega moje moči. Vreme je zelo neugodno.

(Navzlic vsemu temu pa skuša Christian iskati hrane. Po smrti obeh tovarišev je sam v divjini ter vidi, da čaka morda tudi njega sličen konec. Tako popisuje kratko, kako se je boril, išoč živeža in kako se ga je bolj in bolj prijemala bolezen:)

7. maja. To beležim zaradi tega, ker menim, da je bilo velikega pomena za Haroldovo in Jackovo bolezen. Zdaj pa se zanašam samo še na svojo puško. Skušal se bom tudi sam zdraviti.

(In živel je dalje, ne da bi obupal. Jela se je oznanjevati pomlad. To mu je dalo pobude, da je začel misliti na Anglijo, svojo domovino, kjer je tačas kllilo iz tal novo življenje. Vsiljevati

se se mu začeli sami od sebe primeri:)
8. maja. Solnce, solnce — in led se taja.

(Ampak sedaj je postal res tisto, kar mu je že prej nekoč prišlo na misel — mršav kakor fiziologa preklja. Kostii so mu pošklepetavale v členkih.)

13. maja. Odmajal sem se iz koče, prinesel malo vode, nasekal malo drv in ko sem se sklonil, da bi jih pobral, sem videl, da jedva stojim na nogah... Moj živež leži blizu vrat na kupu snega.

14. maja. Doklej se bom mogel vlačiti še do kupa snega in si tam jemati hrane od ostankov, ki leže tamkaj, je vprašanje časa. Gotovo pa je, da se s tem ne morem več okrepiti...

(Potem ko je »očistil« kočo in znesel na kup vse zgorljive predmete, da ne bi mu ugasnil ogenj, je opazoval bled in mršav, kako so se 18. maja vračali ptiči v Barrenovo deželo. Med 20. majem in 1. junijem beleži:)

22. maja sem našel nekaj mesa in štiri dobre kosti z ostanki mesa in masti. Zbral sem toliko moči, da sem se še tri dni držal pokonci... Na žalost pa sem zdaj zopet od dne do dne slabši.

1. junija. Kopal sem z roko, da bi našel hrano, ampak čutim, da sem slabjši nego kdajkoli poprej. Ptiči ne lete več proti severu, od 19. maja nisem videl nobene živali. Včeraj sem se plazil iz koče po vseh štirih. Razsekal sem zadnji kos lesa, da bi si skuhal zadnje ostanke, ki z njimi še razpolagam, in to je neko zamaščeno črevo severnega jelena... Ob dveh zjutraj sem zlezal na ležišče in sem napolnil kozo z ribami za naslednji dan...

Od 9. uri zjutraj. Zopet šibkejši. Jesdel sem, kar sem mogel. Jed leži pred menoj, a srce mi tako razbija v prsih, kakor bi me hotelo raznesti. Solnce jarko sije. Radoveden sem, če mi bo kaj koristilo, ako grem iz koče in prinesem nekaj drv, da napravim ogenj za noč...

(Sledi beležka, ko sluti, da se tudi njemu bliža smrt:)

Praviljam se...

(In zdaj... zadnje besede, napisane s tresočo roko:)

Prešibak sem, da bi mogel iz koče... Ležati moram tam, kjer sem... nepozno je že...

Tako je umrl zadnji pogumni raziskovalec mirno kakor junak. Kakor titani so se borili člani Hornbyjeve ekspedicije proti neusmiljenim močem

prirode v neskončni, izdajalski divjinah na severu naše zemlje.

★

Najbrž še pred svojim zadnjim zapiskom v dnevnik je napisal Christian dve pismi ter ju naslovil na svoje starše. Pismo očetu se je glasilo:

»Jack Hornby je vedno želel videti to deželo, preden opusti svoje raziskovanje arktičnega ozemlja. Želel je, da bi ga na tej poti kdo spremljal. V dneh, ko je v njem dozoreval načrt za ekspedicijo, sem bil med tistimi, ki jim je bilo usojeno spremljati ga na tem potovanju. Čisto dobro vidim, zakaj si je želel imeti poleg sebe mladega človeka. Spoznavam tudi, čemu je vzel s seboj tretjega. Samo zato, dragi oče, da se vrnem jaz domov. Na žalost pa je reka Thelon mnogo strašnejša, kakor jo opisujejo. To sem skušal sam. Nad mesec dni sem se boril, da bi premagal težave in pomagal tovarišema. Pomlad nastopa pozno v tej deželi. Svežega mesa ni mogoče več nabaviti. Pred nekaj dnevi sem imel še dober obed, ampak bil sem že sestradan, bolan in slab, tako, da ni nič več zaleglo. Tudi ni v meni več moči, da bi si preskrbel novega mesa, ker ne morem več hoditi na lov. Hladni vetrovi vejejo in danes, 1. junija je bil prvi lep dan. Imam nekaj hrane, stare sicer, in nisem več pri močeh, da bi si nabavil nove. Izčrpan sem in zelo slab.«

Drugo pismo se glasi:

»Ljuba mati, zelo sem slab in skoro ne morem pisati. Žal mi je, da je prišlo tako daleč! Trdo sem se boril zoper nadloge! Ne grajam mojega ljubega prijatelja Jacka! Imel te bom vedno v mislih in rad ter ti bom večno hvaležen za vse, kar je storila draga mati za svojega sina. Zdravstvuj, zdravstvuj. V ljubezni ostajam tvoj sin Edgar.«

Današnji številki je priloženo kazalo za šesto knjigo. Kazalo dobe vsi naročniki »Življenja in sveta«.

○ ○ ○

Popravi: »V zadnji številki na str. 9. čitaj konec notice »Napredek«: s kakršnim jo bo narekoval tvoj dopisnik! — V sestavku »Nepoznani Napoleonov naslednik« čitaj na str. 28.: In nikoli ne bo esar, ne pa resen!

Stuart Wishing : J. B.

== Ptič v drevesu ==

(Konec)

Nenadoma sem se predramil z negotovim občutkom, kakor da sem začul pok. Še napol v spanju se mi je zdelo, da sem bil vrata spalnice pustil priprta in da so se same treskoma zaprla. Skočil sem s postelje in zagledal puško, ki mi jo je bil oskrbel Fleming. To me je takoj spravilo k zavesti in vsa povest o ptiču mi je v eni sekundi šinila skozi možgane. Pograbilviši puško, sem planil na hodnik. Tam sem se zaletel v Rhodessa, ki je bil namenjen v mojo sobo. Fleming je že tekel proti stopnišču.

»Kaj je?« sem vprašal brez sape.

»Fleming si domišlja, da je ranil ptiča v perut,« je kratko dejal Rhodes. Mislim pa, da se mu je to sanjalo. Pojdiva!«

In pričelo se je zasledovanje. Tekla sva dol po stopnicah, Fleming pa kakih trideset korakov pred nama. Z vrha stopnic sva še videla, kako je odprla vrata na teraso in izginil. Sledila sva mu, kakor hitro sva mogla.

Ko sva prispela na vrt, se nama je nudil krasen prizor: jasna in mirna noč, bleščeča mesečina, sneg in ivje vsepovsod, niti sapice od nikoder, popolna tišina — samo tam pred nama je tekel mož in — — —

»Tam — glej!« je zamrmral Rhodes, pograbilviši me za lehti in kažoč na zasneženo plan. Ta kretanja pa je bila nepotrebna. Zagledal sem nekaj temnega, kar je naglo bežalo pred Flemingom po srežastem snegu. Nalikovalo je ptiču — veliki vrani, kolikor sem v tej razdalji mogel presoditi, toda kretalo se je kakor ranjeni fazan. Eno krilo je vleklo za seboj, vendar pa je bežalo, bežalo z neverjetno brzino.

Pogled na ranjeno žival, ki je tekla na življenje in smrt, me je neobičajno razburil. Čutil sem skoro neko slabost, toda ne od sočutja, ampak od silnega studa. Prevzela me je vse prevladujoča želja, da bi sam ujel ptiča, mu zavil vrat, ga poteptal in zbrisal z zemeljskega površja. Silno čustvo sovraštva mi je napolnilo dušo. In ves ta čas smo tekli po škripajočem snegu — Fleming seveda prvi. — Vprašal sem ga pozneje, zakaj se ni ustavil in sprožil drugi strel. Bal se je, da bi zgrešil — tako mi je odgovoril —

povrh pa je hotel zasledovati ptiča do gnezda.

Tekli smo v neizpremenjenem redu skoro pol milje daleč preko prvega ograda v drugega. Zdelo se mi je, da ptič že peša in da se mu Fleming nekoliko približuje. Tudi Rhodes je bil istega mnenja ter zaradi tega že zmagoslavno kliknil. Nenadoma pa je odvrtna žival stekla po svojem sledu nazaj in po nekem drevesu navzgor. Kar je storila, ne morem drugače opisati.

»Ušel je!« je zasopel Rhodes, ko sva pod drevesom dohitela Fleminga. »Kaj pa zdaj?«

Vsi trije smo bili od dolgega teka brez sape. Fleming je nekaj trenutkov premišljal.

»Poskusiti moramo vse, da grdobo uničimo,« je dejal končno. »Najbolje bo, da tolče eden izmed nas z vejo po deblu in jo, če mogoče, zopet splaši. Ostala dva pa prežita s pripravljeno puško.«

»Ti si boljši strelec od mene, Rhodes,« sem dejal. »Jaz bom plašil.«

»Dobro,« je pritrdil Fleming. »Rhodes, ti se postavi na ono stran drevesa, jaz pa tu. Če se prikaže ptič na tvoji strani, pusti ga. Sprhotal bo na tla in tekel, leteti ne more več. Ne razburjaj se in ne streljaj nama pod noge.«

Odlomil sem vejo in bobnal divje po deblu. Hrupa je bilo dovolj, zakaj drevo je bilo že star brest in udarci po njem so doneli tako votlo, kakor da je že zelo trhel. Toda ptič se ni ganil.

»Zdi se mi, da ne bo s tem nič,« je menil Rhodes, ko sem bil nekaj minut razbijal po deblu. »Ptič se je potajil. Sicer pa — saj si menda uverjen, da je to pravo drevo?«

»Brez dvoma,« je odvrnil Fleming. »No, po vsem tem me to ne preseneča. Nisem pričakoval, da bi ga bobnenje pregnalo z drevesa, vendar je bilo dobro, da smo poskusili.«

»Kaj nameravaš zdaj storiti?« sem vprašal. »Na drevo splezati, nima smisla — ptič se je lahko skrtil bog ve kja. Ali ga pustimo do jutra?«

»Ne. Drevo moramo podreti.«

»Podreti?«

»Da. Po zvoku, ki ga je izzval Marriott, ko je tolkel po deblu, sodim, da mora

biti zelo trhlo. Votlega drevesa ne bo težko podreti, če se vidva ne plašita truda.«

»To bova že še vzdržala.«

»Hvala vama. Če hočete tu počakati, stečem v orodjarno ter prinesem žago in sekiro. Vzemi mojo puško, Marriott, za primer, če se med tem časom pojavi naš ptič.«

»Saj imam svojo puško,« sem odvrnil nekoliko začuden.

»To že, ampak ljubše bi mi bilo, da vzameš mojo, če ti je to po volji. Tako, hvala. Ne bom vaju mudil dolgo.« In že je stekel proti hiši.

Čakala sva potrpežljivo vsak na svoji strani drevesa. Najina naloga je bila nenavadna, toda takrat se nama je zdelo vse, kar sva storila, naravno in pametno. Ves prizor je napravil name jak vtis. Mesečina, ki je padala skozi vejevje, je risala po snegu fantastične sence in za trenutek sem bil mnenja, da smo bili morda kako senco smatrali za ptiča.

Vse na okrog je vladala tišina in niti stebelce se ni ganilo. Na drugi strani drevesa je mračen stal Rhodes s svojo puško, pripravljeno, da jo takoj dvigne na ramo, čim bi se pojavil naš zasledovanec. Prizor je bil pošasten; vesel sem bil — to priznam brez okoliščin, da nisem ostal sam na straži. Moje premišljevanje je prekinil Fleming, ki se je vrnil s sekiro in žago.

»Z žaganjem nameravam zaposliti vaju dva,« je pričel veselo. »Saj ne bo trajalo predolgo? Ali sva voljna?«

Ne da bi odgovorila, sva Rhodes in jaz prijela za veliko tesarsko žago ter pokleknila v sneg. Fleming je zopet vzel svojo puško ter vtaknil v izstreljeno cev patrono.

Rš, rš — je zahreščala žaga ter se zajedla globoko v deblo. Kakor je bil Fleming trdil, je bilo delo lahko. Les je bil trhel, in ko sva prežagala eden ali dva palca vnanjega oboda, se je žaga sama pogrezala vanj.

»Zdaj je dovolj,« je nenadoma dejal Fleming, ko je v deblu grozilno počilo. »Ostalo opravi s sekiro. Ti, Rhodes, se postavi tja, jaz pa sem. Drevo naj se zvrne med naju.«

Vzel sem sekiro ter mahnil dvakrat po deblu. Odletela je debela treska. Se enkrat — in drevo je glasno zaječalo. Potem pa se je hreščeč prevrnilo ter raztreščilo na dvoje. V tem trenutku se nisem zanimal za padlega orjaka, zakaj že je počila Rhodesova puška dvakrat zaporedoma in potem sem slišal njegov

vzklik: »Zgrešil sem ga, Fleming! Pazi! Zdaj teče k tebi!«

Videl sem, kako je Fleming dvignil puško ter mirno pomeril. Potem se je pojavil ptič na njegovi strani ter tekkel ob vnanjem robu vejevja. In zopet me je prešinil neugodni občutek studa, toda ni bilo časa, da bi razbiral svoja čustva. Fleming je sprožil in ptič je omahnil; potem pa mu je z drugim strelom odpihnil glavo.

»Tega je konec,« je dejal z izrazom zadovoljstva.

»No vendar,« je menil Rhodes ter pristopil. »Dober plen. Ne vem, kako sem ga mogel zgrešiti — najbrž me je mesečina oslepila. To ti pa rečem, tako velike vrane še nisem videl nikoli.«

»Saj ni vrana,« je dejal Fleming, klečeč v snegu. »Krokar je, in še prav velik povrh.«

»Ali so tod še krokarji? Mislim sem, da je pravi krokar že skoro izumrl.«

»Tod ga do zdaj še niso videli,« je na kratko odvrnil Fleming. »Poglejmo, ali ne najdemo morda njegovega gnezda.«

Zasledovanje in ustrelitev ptiča nas je tako razburilo, da smo na podrtu drevo docela pozabili. Zdaj, ko smo zopet pomislili nanj, se nam je nudil najbolj nepričakovan pogled. Drevesa ni bilo nič več kot sama skorja. In na sredi v njem je poleg kupa potemnelih posod ležalo okostje!

»O bog!« je vzkliknil Rhodes, prebudivši se iz svoje neobčutljivosti. »To je — to je — —

»Opat!« je zašepetal Rhodes s stisnjenim glasom. Nikoli nisem videl, da bi ga bilo kaj tako pretreslo.

»Mislim, da je res,« je dejal Rhodes počasi, kakor da se sili, potrditi dejstvo, ki ga ni hotel priznati. »In to so najbrž predmeti, ki jih je ukradel.«

Fleming se je v trenutku zopet zavedel.

»Seveda,« je dejal živo. »Gotovo je opat skrnil posode v to votlo drevo ter sam padel vanj. Poetična pravica — če hočete. Ubogi človek, tako težke smrti si ni zaslužil! Pomislite — biti tu ujet in rešitve ni od nikoder! No dobro, kletev bo odpravljena, ako vrnemo vse te posode župnijski cerkvi.«

Rhodes je bil videti, kakor da še vedno nekaj golta,

»Vse skupaj je nesmisel,« je dejal težko požiraje.

»Ta vražji ptič in — divje je sunil v brezglavo truplo — je povzročil, da

smo si vse to domišljali. Temu se nikakor ne čudim — v tej razsvetljavi in ob tem času — ne morem pomagati — toda vse je sam nesmisel. Ti seveda trdiš, da sem zgrešil ptiča, ker sem imel svinčene šibre! — —«

»Ne trdim ničesar,« ga je Fleming zavrnil veselo, »razen tega, da smo razjasnili skrivnost opatove smrti in skritega

zaklada. Vsak od nas si lahko misli, kar se mu ljubi. Rhodes lahko smatra vse za golo naključje — lahko reče, da je slišal starega vrana krakati ter je malo poskočil za njim; Marriott lahko napiše o tem povest, jaz pa — —«

»Da, kaj pa ti?« sem vprašal.

»Grem pogledat, ali ne najdem kje kaj cigaret. Pojdimo!«

Senzacije

---

iz znanstvenega sveta

Srčni utripi slišni iz tisočkilometerske daljave — Neslišni zvočni valovi — Radioaktivni ognjeniki

Nedavno se je zgodilo,* da je zdravnik — pač prvič v zgodovini medicine — podal diagnozo bolniku na očeh iz daljave več tisoč kilometrov. Bolnik je bil v Berlinu, zdravnik pa v Buenos Airesu. Med obema je valoval Atlantski ocean. Fotografska celica aparata za gledanje v daljavo je nesla sliko bolnega očesa čez Ocean. Iz temnih in svetlih črtic z brezžičnim brzojavom prenešene slike, ki jo je ujel sprejemni aparat v Argentini, je mogel zdravnik spoznati bolezen nevidnega bolnika. Tako se je uresničil del fantastičnega romana bodočnosti. In drugo poglavje sledi.

Chicaški zdravnik dr. Walt Robinson je napravil čudovit eksperiment. Poslušal je bitje srca v človeku, ki je istočasno pušil smotko v oddajnem prostoru neke newyorške radio družbe — iz daljave preko tisoč kilometrov. Čudež mikrofona, ki je rahlo utripanje človeškega srca povečal v grmenju slično bobnenju. V oddajnem prostoru električnega raziskovalnega laboratorija v Shenectady so prisostvovali temu zanimivemu in edinstvenemu poizkusu povabljeni medicinci in tehniki. Najprej so preizkusili moč mikrofona. Štiridesetletnemu pristaniškemu delavcu so položili na prsa električen sthetoskop, aparat, ki služi za poslušanje srčnih utripov. Srčni utripi so »šli« skozi celo vrsto mikrofonov in so prihajali potem iz treh ogromnih zvočnikov v ušesa

poslušalcev. Bilo je pravo grmenje v neposredni bližini, potem pa je pokalo, kakor da bi udarjalo strojno kladivo na nevidno nakovalo. Bilo je srce v prsnem košu štiridesetletnega moža, ki je pokalo in grmelo — osem milijonkrat zvišano in ojačeno. Fantastična povečava udarcev srčnega stroja. (Slične poizkuse so napravili tudi že v Evropi.) Višek poizkusa pa je bil, ko je pričel delovati oddajni aparat — in v par sekundah je poslušalo na chicaški sprejemni postaji osem zdravnikov-strokovnjakov udarce grmečega srca in spoznalo srčno bolezen človeka, ki ga niso nikoli videli. Poizkus se je popolnoma posrečil. Če tudi gre samo za znanstveno kuriozitetu, ki so jo v tem primeru ustvarili z zvezo sthetoskopa, mikrofona in brezžične umetnosti, vendar je v tem čudovitem poizkusu globok smisel. Ameriški zemljan, ki bo sredi Oceana na svojem luksuznem parniku konsultiral specialista za srčne bolezni, sedečega v svoji ordinaciji sobi v Londonu, bo kmalu prenehal biti junak fantastičnega romana!

★

Nevidni svetlobni žarki so že dolgo v službi boja zoper zločinstvo. V mnogih velikih bankah, zlasti v Ameriki, varujejo žarki, ki jih ne vidi nobeno človeško oko, oklopne blagajne uspešnejše, kakor pa meter debele žične ograje. Med dvema ogledaloma se vleče našim očem neviden ultra rdeč ali ultra violetni svetlobni žarek. Kakor hitro se kdo približa oklopni blagajni,

* Glej sliko »Diagnoza oči na 12.000 km«, »Žiš«, knjiga 6., št. 15.

pretrga s svojim telesom ta žarek, kakor da bi pretrgal fino pajčevino. »Pretrganje« žarka spoji avtomatično električni zvonec, ki alarmira stražnike. Na ta način bi se dale zavarovati z nevidno svetlobno mrežo cele hiše in celi mestni deli. In sedaj še neslišni zvočni valovi!

Že pred poldrugim letom so delali v Parizu zadevne poizkuse, ki pa niso privedli do zaželjenega uspeha. Še pred kratkim so našli v Londonu rešitev tega problema. Policaj ali detektiv more dajati zvočne signale, ki jih more slišati le uho policaja, kateremu so namenjeni. Z majhno kovinasto piščalko, čije mehanizem odvaja neslišne zvočne valove! Sprejemni aparat je v aluminijasti kroglici, ki ni večja od lešnika. To miniaturno sprejemno postajo ima policaj za časa službe v ušesu. Neslišni zvočni valovi? Zdi se neverjetno in vendar je vsak zvok, ki ga povzročijo zračni valovi, človeškemu ušesu neslišen, če doseže število njegovih gibov 50.000 v sekundi. Tu se prične kraljestvo zvokov, za čijih oktave človeško uho ni dovolj fina sprejemna postaja. Za to je potreben poseben aparat, kakor je omenjeni »lešnik«.

★

Ogromen je bil trud znanstvenih raziskovanj raznih učenjakov, da bi se približali tajnemu delovanju ognjenikov. Po vsej zemlji je raztresenih kakih 200 ognjenikov, ki bljujejo iz svojih žrel žarečo lavo in ki niso že od nekdaj strah in trepet ne le za vse ljudi v njihovi bližini, temveč tudi za znanost, ki si je izmislila že nad sto duhovitih znanstvenih domnev, da bi rešila uganko vulkanov, pa se ji ni posrečilo razodeti, odkod dobivajo ognjeniki žarečo lavo in kakšen je zakon, ki je raztresel ognjenike po zemlji. V prejšnjih časih so mislili, da so ognjeniki nekaki ventili žarečega in tekočega zemskega jedra in da segajo njih žrela več sto kilometrov globoko pod zemljo do nekakšnega oceana lave, ki daje hrano vsem vulkanom. Sedaj je menda te lepe znanstvene bajke konec.

Angleški geolog Jolly trdi, da je našel ključ te skrivnosti. Kakor znano, vsebuje zemska skorja radioaktivne snovi. Te snovi izžarevajo stalno — kakor radij — žarke in povzročajo toploto. Po Jollyjevem mnenju vsebujejo vulkani ogromno množino teh radioaktivnih snovi. Izžarevanje teh snovi povzroča v

notranjosti zemlje tako visoko temperaturo, da se prično topiti celo granitne mase. Ta žareča tekočina si išče potem izhoda skozi žrela ognjenikov! Pod vsakim vulkanom je torej cela zakladnica tako dragocenih radioaktivnih snovi. Energija žarkov, ki zdravijo bolne in lajšajo bolečine, kaže torej svojo temno stran v uničujoči sili ognjenikov!

Najvišje drevo

Velika evkaliptova drevesa v Avstraliji zrastejo včasih do višine 470 čevljev (en čevljec circa 32 cm), kar je za drevo uprav vrstoglava višina. Pri tem pa je deblo razmeroma drobno, ker le redkokdaj meri čez 10 do 15 čevljev v obsegu. Rdeče sekvicije tudi zrastejo sem pa tja do 400 čevljev visoko, toda njih deblo je znatno močnejše.

Evkaliptovih dreves je nekako 300 vrst, rasto pa izvemši nekaterih, ki uspevajo tudi v Vzhodni Indiji in na Malajskem otočju, izključno samo v Avstraliji. Domači goje ta drevesa zaradi gumija, ki se tvori v deblu in olja, ki ga izloča listje. Poleg tega se dobiva iz njih še tanin in les, ki je zaradi svojih odličnih lastnosti tudi precej vreden. Uporaben je za vsakovrstne obrtne izdelke in konstrukcije. Evkaliptovo olje hvalijo, da pomiri živce, da je antiseptično; posebno ga pa cenijo kot uspešno zdravilo proti bronhialnim katarjem. Pravijo tudi, da nasadi teh dreves preženejo malarijo. Ta vera je najbrž od tod, ker se močvirja, kjer se zasade evkaliptova drevesa, kmalu osuše, kar seve uniči zalege moskitov.

Angleži so poskušali zasaditi evkaliptova drevesa po mnogih svojih kolonijah, kar se jim je pa le deloma posrečilo. Še najbolj uspevajo ta drevesa v Kaliforniji, kjer so se nekatere vrste že skoro vdomačile. Pravijo, da je tamkaj neko evkaliptovo drevo v 12 letih zrastle za 70 čevljev.

LIGA ZOPER HRUP

ima uspeh. Francoske železniške družbe so sklenile odpraviti brlžganje na vlakih, kakor se to izvaja že v Belgiji, Švici, Nemčiji, Danski, Švedski, Norveški. Predlaga se nadalje, naj se opusti piskanje v podzemski železnici, kjer je ta navada zares odveč.

D. Ravljen

50.000 naših na nemškem zapadu

Te vrste in kar jih bo še sledilo v reviji »Življenje in svet«, so beležke z nedavne poti po zapadni Nemčiji in zapiski iz razgovorov z izseljeniškim komisarjem g. dr. Berislavom Deželicem v Düsseldorfu, ki sestavlja podrobno statistiko. Njih namen je samo, podati slovenski javnosti sliko o sedanjem življenju in usodi naših rudarskih družin v Poruhrju.

Naša kontinentalna emigracija, zgodovina, pokrajina

Kraljevina Jugoslavija ima danes okrog 1 milijon svojih državljanov raztresenih po svetu, v emigraciji. Pretežni del naših ljudi — 880.000 — se je izselil preko morja, ostanek živi v evropskih državah, na severozapadu. Tu je med kontinentalno emigracijo najvažnejša za nas in za državo naša rudarska garda v Nemčiji. Cenimo jo z družinami vred na 50.000 duš. Morda jih je več, morda že manj, — vse se bo v doglednih mesecih razodelo do podrobnosti. Nastopil je namreč poslednji čas, da Jugoslavija svoje ljudi v evropski emigraciji čvrsto priveže nase, sicer bodo utonili v morju tujstva.

Izseljevanje naših ljudi v Nemčijo se je pričelo razvijati okrog 1898. Štajerci so posebno hitro začeli ubirati pot proti severu, potiskani z domače grude od sūdmarkovstva. Le redki med njimi so zmogli denar za pot preko velike luže, zato so kot rudarji predvsem romali v Leoben. Prva etapa. S prvo preizkušnjo nemščine in delavne sposobnosti in s prvimi prilhranki so nato zanored in često v skupinah nastopali dolgo pot v Nemčijo, v Poruhrje. Vzporedno pa se je vršilo tudi preseljevanje naših delavcev iz domačih revirjev: perijodično so v skupinah odhajali iz Trbovelj, Zagorja in Hrastnika naši ljudje, ki se jim je v globokih, novo se razvijajočih rudnikih porenisko-westfalske province obetalo delo. A kakšno delo! Ki ga nemško delavstvo ni maralo opravljati. Naš Janez pa je prijel za kramp povsod, kjer se je

trda ali blatna ruda dala zanj prevreči v vsakdanji kruh.

Spominjamo se takih romanj naših ljudi iz domovine. Bilo je včasih malo solz, a še več samozavesti: »V Tajčlandu je dobro!« — Danes šele pada mre-na z oči tudi pred tem dokazom, kakšno

Izseljeniški komisar dr. Berislav Deželic

politiko je Avstrija preko svojih agentov vodila napram slovenskemu elementu. Nobena statistika izpred svetovne vojne ne kaže točnega številčnega stanja naše takratne kontinentalne emigracije. Računamo pa lahko s precejšnjo gotovostjo, da je pol milijona Slovencev, Hrvatov in Srbov s področja bivše a. o. monarhije stalno bivalo v državah zapadne Evrope.

Število našega življa v Porenju in na Westfalskem so tik pred svetovno vojno cenili na 60.000 duš. Avstrijsko-nemški propagandi je uspelo, da je mnoge naše ljudi v razmeroma kratkem času odtujila domovini, one pa, ki se niso dali zlepa naturalizirati, zatirala s težkim delom. Značilna je bila v časih pred vojno izredno velika umrljivost med našim življem na Westfalskem.

Umrljivost telesna, a zraven še duhovna, narodna. V močno organizirani sredini nemškega elementa, ob sistematičnih metodah ponemčevanja je propadal ne samo naš živelj marveč tudi: češkoslovaški in poljski. Kdo se še spominja, kako so pred vojno poljski nacionalni krogi vlagali proteste zaradi propadanja njihovih ljudi v Nemčiji?

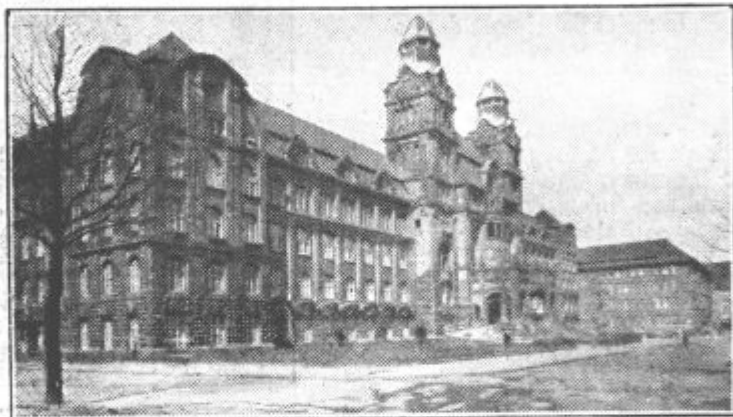
Med vojno se je gmotni položaj onih naših rudarjev, ki so bili oproščeni vojaške službe — to posebno v Kruppovih železarnah in rudnikih — navidezno zboljšal. Mezde so zelo zrastle, — ali zahtevalo se je tudi najintenzivnejše dnevno in nočno delo. Telesnemu trpljenju se je kmalu pridružilo zopetno materialno propadanje: nastopalo je usodno razvrednotenje nemške marke.

Po vseh teh fazah, prepolnih izkušenj za rudarje, za nas pa vsekakor že mnogih izgub, predstavlja današnja naša

značajnih mož, ki jim je ena sama modra poteza naše sedanje vlade učvrstila položaj, da bodo lahko razbili vse črno-zolte ostanke, zatrli plevel in združili slovenski element v kompaktno narodno zavedno enoto, ki bo poiskala svoje čvrste korenine v skupni domovini Jugoslaviji. *Ratifikacija delavskih konvencij z Nemčijo je ustvarila nov most med domovino in tujino.* Za slovenskega rudarja v Nemčiji je nastopila nova doba. Dela trdo, služi zadovoljivo in za starost mu je zasigurana renta, ki jo bo lahko užival doma. Že sama ta misel je sladka in veže na domovino.

★

Za uvod še tole o pokrajini, kjer žive naši: Porenje obsega 25.000 km² s 7 in pol milijona prebivalci. Westfalija pa obsega 20.217 km² in šteje 4.819.000 prebivalcev. Ravnila se razteza široko, le

Palča »Knappschaft« v Bochumu, osrednja bratovska skladnica za Porenje

emigracija v Nemčiji živ organizem omenjenih 50 tisočev. S temi nam je treba računati, o ostalih 10 tisočih pa smatramo, da so zaradi težavnega dela ali brezposelnosti v minulem desetletju zapustili Nemčijo in se selili dalje na zapad, k sosedom. Tako v Alzacijo, na Holandsko, Pas Calais. Le malo, malo se jih je vrnilo domov...

Jugoslavija — sam njen postanek in obstanek — je začel v našem življu precej močno dramiti narodno zavest. Seveda so notranje razprtije pred lanskim 6. januarjem nudile neštetim ljudem dovolj netiva za avstrijakaško propagando. A hvala bogu, ohranil se je dovolj močan kader zavednih in

redko kje vzvalovljena. Ozračje je blago, od morja prihajajo topli vetrovi, ki čistijo zakajeno podnebje. Sneg se pozimi drži le redkokdaj preko noči. Zime so torej dovolj mile, pač pa so pomladi in jeseni hladne s stalno spremenljivim vremenom, čestimi padavinami in vsiljivim, a potrebnim ravninskim vetrovom.

Na prostoru porenjsko-westfalske pokrajine, v dolžini 80 km in širini 20 km, se razteza pas rudnikov in velikih naprav. Tu je sedež težke nemške industrije, tu najmočnejše utripa nemško gospodarstvo. Na stotine podjetij je razsejanih na tem prostoru, ki je gosto naseljen. Mesto poleg mesta, stik kolonij, vse zvezano z železnicami, tramvaji in

dobrimi, gladkimi cestami. Na vožnji po tej pokrajini imaš vtis, da je vse to ogromno skupno podjetje s tisočnimi dimniki, silnimi dvigali in vsemi mogočnimi tehničnimi konstrukcijami. Mala Amerika.

Okrog 200 rudnikov (Zechle) je tu posejanih s svojimi napravami in zavrtanji globoko v zemljo. Vsaka taka »ceha« predstavlja vrednost svojih 30 milijonov mark (okrog 400 milijonov Din) in zaposluje 2 do 6000 delavcev. Skupno število vseh rudarjev v porenjsko-westfalski pokrajini iznaša trenutno 406.000. »Knappschaft«, ki vodi skrb o njihovi usodi, ima svoj sedež v Bochumu, v

impozantni palači, kjer je uslužbenih blizu 4000 uradnih moči.

Produkcija premoga v porenjsko-westfalskih revirjih je 1927 iznašala 117.993.925 ton v vrednosti 1.734.265.000 mark. Ogromna vsota, skoro dva naša državna »budžeta«... Znano je v ostalem, kakšne gigantske rezultate je že dala ta industrijska organizacija, ki niti še ni stara 50 let. Svoj uspeh lahko v precejšnjem delu zahvali tudi delovni sili našega življa, ki je v Nemčiji visoko cenjena. Slovenski rudar je pač vedno in povsod najhujši krmpač. Včasih tudi v lastno škodo.

== Kdo je Panait Istrati ==

Rodil se je l. 1884. v pristaniškem mestu Braili kot sin grškega tihotapca, ki se ni nikdar brigal zanj, in romunske kmetice, ki je skrbela zanj v vsej svoji beraški revščini. V 11. letu se je postavil deček na lastne noge. Sestavljal in pisal je pisma nepismenim za ljubljencem ter pospravil ob sobotah vernim židom njih domovanja. Ko ga je usoda zagrabila trše, je zapustil Brailo.

Z 12. letom ga je demon postopaštva zmamnil v beli svet, koder se je »balkanski Maksim Gorkij« klatil celih 20 let, opravljajoč vsakovrstne poklice ter čitajoč ruske in zapadne mojstre. Bil je natakar, kovač, pristaniški delavec in čisto tudi »slepi potnik« na ladjah in vlakih.

V tretjem letu svetovne vojne je pribežal v Švico, se učil francoščine ter se preživljal kot pleskar in krošnjar. Ker ni imel v redu potnih dokumentov, mu je bila policija vedno za petami. Odšel je v Nizzo (l. 1921.), kjer je telesno izmučen obležal v tamošnji bolnici.

Sosed na bolniški postelji mu je posodil »Jeana Christoph« in kakor Roman Rolland, ki je pisal Tolstemu pismo in prejel od njega znameniti trideset strani dolgi odgovor, je pisal tudi on Rollandu. Ker pa je Panait Istrati napačno naslovil pismo, se je seveda neodprto vrnilo v Nizzo. Ta domnevna odklonitev je tako vplivala nanj, da si je iz obupa zarezal vrat. K sreči so našli v njegovem kovčegu neodprto pismo in ga poslali na pravi naslov. Tako

Panait Istrati

sta rešila njegovo življenje zdravnik in pesnik, ki ga ni le potolažil z lepim odgovorom, temveč ga je tudi bodril na pisanje.

Istrati, ki se je z vnemo lotil francoščine, je postal francoski pisatelj, »najboljši sodobni pripovednik v Evropi«

po sodbi nekega kritika. Z romanom »Zgodbe Adriana Zograffija« je stopil Istrati takoj v krog prvih evropskih romanopiscev. Dela: Kyra Kyralius, Stric Angel, Hajduki, Nerancula. Moja pota, Družina Perlmutter so mu pridobila mnogo čitateljev.

L. 1927. je nenadno izginil v Rusijo in se prav tako nenadno vrnil v Francijo, kjer je sedaj izdal obširno knjigo »Proti drugemu plamenu«, ki vsebuje porazne vtise sovjetskega režima.

Naslednji odlomek je iz knjige Kyra Kyralius. Limonadar Stavro zahaja v trgovsko obitelj in jo zabava s svojimi prigodami. Domača hči Tinkuca bi rada čula kaj otožnega, njen oče pa kaj veselega.

Povedal vam bom nekaj, da bo vsem ustreženo, sem dejal. Lani sem bil s svojim blagom na sejmu ob reki Jalomici. Kakor vesta, nas pamet uči, da je treba na sejmu biti dober z vsemi ljudmi. Znanja se hitro sklepajo in prav tako naglo razdirajo, ampak sejmar se utegne srečati z drugim sejmarjem večkrat kakor pa mrtvec s popom, kateri ga je zakopal.

»Viš ga, kako je prebrisan«, je zamomljal stari.

Držal sem se torej tega navodila. Pa poslušajte, kaj se mi je naključilo tisti dan. Šele malo časa sem poznal sejmarja z imenom Trandafir, cigana, ki je kralj prodajal ogrlice iz steklenih biserov, v resnici pa lovil na limanice lahkoverneže, ki so se dali ujeti na igro s tremi kartami, imenovano Tu je kralj, kje je kralj? Da vse povem: Trandafir je bil malopridnež. Ali ta nepridiprav me je zanimal. S svojimi naglicami na roki je pristopil k meni, se naslonil ob mojo stojnico, molče kadil svojo čedro in nagnusno pljuval, dokler ga nisem odpodil. Nato se je pomešal med množico in se drl: »Zavratnice! zavratnice!« Z očmi pa je iztikal za kmeti, ki bi jih bilo volja igrati pri njem. A kdor se je spustil v to, je odšel s praznimi žepi. Hoteč ga pripraviti k bolj poštenemu kruhu, sem mu nekdam predlagal naj si izprebere poklic:

»Kako?« mi je odgovoril, »za svojega družabnika me želiš napraviti?«

Tega ne, sem rekel, za svojega družabnika te ne morem postaviti, pač pa te lahko naredim za salep džija. Dobro se zasluži s tem.

»O,« je jeknil, »dobro se služi! Tvoj salep mi ne bo nikdar toliko vrgel, da bi mogel vsakih šest mesecev dodati nov zlatnik nizu cesarskih dukatov za svojo lepo Mirando in potem, veš, pojde ona h komu drugemu, zakaj ljubezen je vihrava!...« Priznal sem, da ima prav: salep ne nosi cekinov, medtem ko so mu tri karte, razumete, tri karte prinesle na dan, o katerem govorim, celih pet zlatov po dvanajst frankov prej ko v enem popoldnevu. Ampak ti zlati so takrat prišli s prav zabavno zgodbo vred: mladi seljak, ki ga je Trandafir obral, ga ni maral več ostaviti. Dolgo sta se na vso sapo preganjala čez drn in strn, naposled pa prišla predme, da bi me vzela za razsodnika. Seljak je govoril: »Če mi noče vrniti mojega denarja, naj me pa nauči svojega znanja in zvanja; da, svojega obrta; delal bom kakor on.« Trandafir je skomizgal z rameni: »Saj se mu je zmešalo! Kakšna belea! Kakšna belea!« »Ne, stari,« je besedoval drugi: »denar, moj denar, ali pa tvoj poklic! Poštenje se ne izplača; počenjal bom kakor ti!« — »Pa saj ti nisi nič bolj pošten od mene,« je vpil Trandafir: »moj denar si mislil dobiti; jaz pa sem bil bolj prebrisan in sem dobil tvojega, taka je stvar.« — »Seve,« je priznal kmet, »dosti bolj nisem bil pošten od tebe; zato ti pustim en cekin; druge štiri mi pa vrni. Drugače skočim v Jalomico, to pa bi bilo greh... Doma imam mlado ženo, pa samo... Vzela sva se iz ljubezni... Tistih pet cekinov je bilo vse njeno imetje, ki ga je nosila na ogrlini. Vzel sem jih, da bi kupil dva konja in oral zemljo...«

Trandafir je poskočil, kakor da si se ga dotaknil z razbeljenim železom: »Kako? Tepec, svoji ženi jemlješ zlatnike, da bi si konje kupil? Ah, ti nisi vreden, da imaš ženo z zlato zavratnico!« — »Ampak kaj mi je početi?« je jadrkaval mladi mož. — »Kaj početi?« je zatulil cigan; »i, ukrasti jih tri ure hoda daleč od doma, svoji ženi pa pustiti zlatnike za vratom!« In obrnivši se proti meni, mi je Trandafir dejal: »Ali si že kedaj videl tako zabitega Romuna kakor tale?...« Pri tem se je zamislil, pušil je in pljuval. Kmet pa je jokal v svoje dlani. Tedaj sem videl tole: Trandafir se je okrenil proti mlademu možu, mu povetil roki in mu bli-

Prim. srbsko: belaj, belav = nesreča, zlo.

skoma prisolil dve zaušnici. »Zakaj me biješ?« je kričal obrliuzgani. — »Ker si neumen... Ne maram ljudi, ki se cmerijo,« je odvrnil cigan in zavijal ognjevite oči kakor vrag. Ná zdaj teh pet zlatov in nocoj se vrni v svoj kraj, vendar počakaj na streljaj zunaj vasi ob veliki cesti: ob zori ti pripeljem dva konja in te še dvakrat usekam za uho... Tako boš vedel za drugič, da se smeš

dotakniti cekinov lepe ženske samo takrat, kadar dodaš še kaj novih.« Šest mesecev po tej dogodivščini sem srečal Trandafira na potu v Naziru. Jahal je, jaz pa sem se vozil. Medtem ko sva še križala, sem ga vprašal: »Si ostal mož beseda, Trandafir?« — »Sem,« je odgovoril; »dal sem mu dva konja in dve pljuski.«
D. A.

Komarjev strup

Četudi nisi podkovan v parasitologiji, gotovo dobro veš, kako zoprni so komarji s svojo vsiljivostjo, vsepriučojnostjo, napadovalnostjo in krvoočnostjo, za namček pa še nevarni. Saj je s poskusi dokazano, da prenašajo močvirsko in žolto mrzlico kakor tudi druge kužne bolezni. Drugo pa je z vprašanjem, ali proizvajajo svoj posebni otrov, kakor ga imajo gad, osa, pajek. Na prvi pogled bi človek kar pritrčil. Marsikak občutljivec, ki je ležal v sobi, koder nevšečno brné komarji (*Culex pipiens*), namreč vstane s težko glavo in poln oteklin po polti. Drugi s seveda komaj opazijo. Sicer pa je z vsemi strupi taka; vsakemu bitju ne škodijo v enaki meri.

Komarskega strupa dolgo niso mogli dognati. Vsi strokovnjaki so enodušno domnevali, da izhaja iz sline, ki nam jo tak zajedavec spusti skozi vbod pod kožo. Toda podmeno, pa bila še tako verjetna, so morali overoviti, kar ni prav lahka stvar: sluzne žleze so pri živalci jako neznatne. Profesorju Brücku pa je pred leti vendar uspelo, razuditi te neznansko majčicine organe ter izvleči iz njih precej nedoločeno trovilo, ki je vcepljeno pod kožo izzvalo iste znake kakor komarjev pik. Ker pa so bili poskusi narejeni z majhno količino, so bili izsledki negotovi, čeprav zanimivi.

Tedaj se je lotil problema dr. Mac Kinley z upom, da bi dognal serum proti rečenemu otrovalu. Začel je z ameriško širokopoteznostjo. Omislil si je tisoč moskitov iz vrste *Aedes Aegypti*: 2000 slinavk, s tem se da že kaj opraviti. Zmencal, precedil in steriliziral je, nato pa z iglo vcepil otrov raznim osebam. Učinek je bil zdaj bolj ali manj hud, zdaj nedolžen, včasih neposreden, včasih počasen ali celo nič —

kakor če bi komarec sam deloval s svojim ričkom.

Opravičeno je Kinley smatral, da je naposled osamil prosluli jad. Kazalo je še poiskati, bi se li dale dovzetne osebe cepiti s postopnimi dozami, da bi bile varne pred okužbo. Izid je bil negativen. Tega se je bilo nadejati, saj komarjevih pikov se ne navadiš. Deseti, dvajseti zabod ima vselej iste posledice ko prvi. Američan pa se še ni dal oplasiti. Hoteč dobiti varovalni serum, je vbrizgal prvotni otrov kuncem, češ, da bi se v njih krvi stvorili antitoksini, pa zaman. Navzlic naporom imenitno opremljene, tankovestne znanosti čuva ta vražja zalega še nadalje svoje postojanke nasproti kralju stvarstva. Nekam poniževalno se nam vidi, da umni človek nima drugega orožja proti tem drobnim krvosesom, kakor da se jih pridno otepa.
E. G.

OKAMENELO OKOSTJE

Ameriški prirodopisni muzej se je obogatil s fosilnim okostjem krokodila, ki je po naziranju učenjakov živel pred 50 milijoni let. Izkopavanje vodi dr. George Simpson v Novi Mehiki, kjer so izgrebli 200 skeletov drugih, povsem neznanih živali. Krokodilovo okostje, ki je domala popolno, meri 2 m na dolgost in se razlikuje od vseh doslejšnjih vrst. Glava je debela, gobec koničast in poln močnih zob. Ta naidba se smatra za eno najtehtnejših za paleontologijo.

Radost in zdravje v snegu

Še nedavno je veljalo pri nas gojenje sporta v zimskem času za nevarno, ob hudem mrazu pa vobče za škodljivo. Naši zimskosportni pionirji pa niso nehali hoditi ven v snežno prirodo, na pobeljene griče in z ledom pokrite ploskve, odkoder so se vračali veseli, zadovoljni, rdečih lic in samega zdravja. Njihova ljubezen do krasne zimske prirode je našla polagoma tudi pot v široke ljudske plasti. Od ust do ust, od mladega do starega je šel klic: Ven na snežne poljane, odkoder se bomo vračali zopet in zopet vedrega čela na

prilike, da bi se po volji in želji posvetili njenim sportom. Toda sportnik, ki ga je zavila v svoje čare kristalnobela zimska priroda, se ne ustraši niti dolgih tur, da najde pot do nje, bodisi na stotine metrov visoko. Tamkaj se vda njeni veličastnosti in kakor preroben prihaja zopet v dolino — solz in vzdihov. Visoko gori v smrekovih gozdovih, na robovih tisočletnih očancev, pokritih s snežnim prtom, pozabi na vsakdanje skrbi in brige. Čisti zrak in božje solnce sta ga sprejela vase in na večer se vrača nov človek med ljudi,

delo! Kdor je šel enkrat, ni ostal doma nikoli več, in je poletel v prelestni zimski svet, kadarkoli je utegnil.

Ta čudežni klic je bil morda največja propaganda za ogromen razvoj zimskim sportov, ki ga beležimo v zadnjih treh letih v Sloveniji. Med njimi zavzema prvo in najbolj častno mesto

smučanje,

ki je postalo danes že pravi narodni sport v Sloveniji. Od dneva do dneva se množe vrste smučarjev, brez razlike stanu, starosti in spola, in kakor vse kaže, ni več daleč čas, ko bo Slovenci brez smučí — bela vrana. Žal nam letošnja zima dosedaj še ni nudila prave

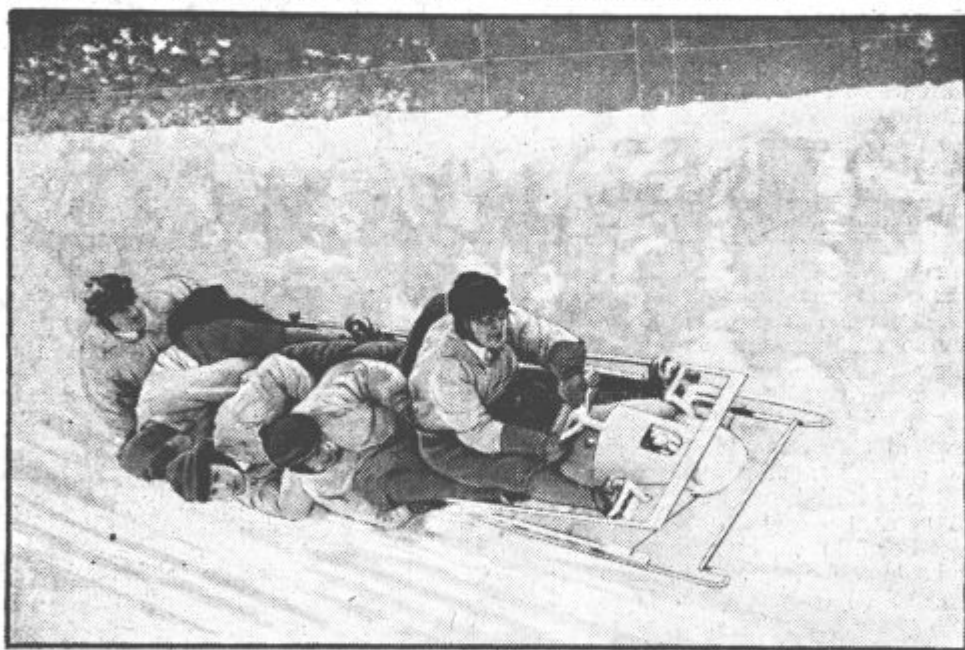
ki so jim skrivnostne sile sporta v zimski tuje. Ali je treba smučarje, ki se vračajo iz svojih kraljestev, priganjati, naj zapoje veselo pesmico ali uganejo kakšno za kratek čas? Ali je treba smučarjem, ko zapuščajo železniške vagone, zapovedati, naj stopijo v vrste in zapoje po mestnih ulicah kakor jim igra srce? Ali ste že srečali smučarja, ki bi ga trle, ko je zložil smučke in otresel raz sebe sneg in ivje, skrbi, kaj bo jutri? To so tajne, ki vlečejo mlado in staro za seboj, tja ven v zimski svet, kjer se srečuje z materjo prirodo, ki ga pošilja zopet v svet — čilega, svežega in zadovoljnega.

Druža panoga, ki ima z naraščajočo ljubeznijo do zimskih sportov, tudi od leta do leta več pristašev, je

drsanje.

Tudi drsanje po gladkih ledenih ploskvah nudi človeku užitek, ki kažejo blagodejni vpliv na telo in dušo. Čim prebrodi začetnik prve težave in se je udomačil na spolzki površini s svojo posebno obutvijo, je že očaran in ne bo nikoli več pozabil na prijetno razpoloženje, ki se mu vrača vselej, kadar je žrtvoval svojo urico sportu na ledu. Čim dalj se giblje na njem, tembolj se sprijaznjuje z njim in potem šele uvidi, kako ga telesno in duševno oživlja. Če zaigra še godba in se v ritmu suče po gladini ob strani brhke

ke, ki so deloma prav posebne vrste. Poleg čistega zraka in prirode okoli se be vodi sankarja še odločna volja, da mora premagati na poti po strmem obronku razne težave. Njegove misli so osredotočene na sanke — ter mora da na spremljevalca — ki ju mora srečno čimprej spraviti v dolino. Če se le da, izbira sam pot, ki je bolj romantična, ki nudi več zaprek in stavi nanj težje naloge. Tudi sankarč dvigne — ko se zvečeri — vriskaje svoje sanke na ramo in se vrača razigran h gorki peč, kjer šele vidi, koliko dobre volje in novih sil je nabral na potih po belih gričih. Tudi sankarči ljubijo svoje sanke, ker vedo, da so na njih — in včasih tudi pod njimi — preživeli najlepše urice svojega življenja.

partnerice, je konec skrbi, ki ga je obvladala do tedaj in se bo morda spet vrnila, ko bo nehala godba in bo zamenjal gladki led s parketom ali kamenitim tlom. Zato hite množice na led!

Malo manj razširjeno, toda zato nič manj priljubljeno je

sankanje.

Ta panoga zimskega sporta je pri nas morda bolj domena mladine. Toda tudi starejši smučarji in drsalci, ki so imeli priliko, zasesti gladke sanke in zdrčati po zasneženem bregu v dol, so spoznali, da tudi sankanje nudi užitek

Slovenski kraji, gori od Pohorja do očaka Triglava imajo vsepovsod idealen teren za gojenje zimskih sportov. Zato je razumljivo, da se je na čudežni klic snežnobele prirode zbrala med nami taka armada zimskih sportnikov, ki obožuje njene lepote in le težko čakajo, da raztegne svoj čarobni plašč do zadnje kočice na ravnini! L. S.

Roland Dorjelès

Krčma „Pri lepi gospe“

Znameniti francoski romanopisec je bil nedavno izvoljen kot Courtelineov naslednik v Academie Goncourt.

Vselej se spomnim te gostilne z mamečim imenom, kadar čujem pripovedovati o ljubezni na fronti, o idilah v toči granat, ali kadar čitam katero teh neumnih, a vendar prisrčnih zgodbic, v katerih nosi kmečka hči svilnate nogavice in si praporščak hrani suhe vijolice v torbi za patrone. Kako lepa bo vojna, ko bodo o njej pripovedovali čez sto let!

Sicer sem vas poznal, ko sem bil tam gori, a nikoli se mi ni posrečilo opaziti vas, in hudo mi je, ko se spomnim, da sem bil tako blizu pustolovščine, ne da bi je bil doumel, da sem šel tako tik mimo sreče, ne da bi je bil razumel.

Ljubezen — nemara si bila ti, lepa prodajalka v Roucyju, z lici, tako žarečimi in rdečimi kakor jabolka; sedela si za puhtom in koprneče sanjala o svilnatih oblekah in parfemu. Kako so pritiskali v tvojo prodajalno! Koliko konzerv so kupili, da se ti prikupijo, koliko funtov čokolade, mila, sira! Ali boš kdaj mogla pozabiti vse te oboževalce, ki so v svojih blatnih vojaških plaščih nastopali tako elegantno in gizdalinsko in ti šepetali zaljubljene besede v uho? Tudi jaz sem bil med njimi, madame...

A nemara si bila ti, mala begunka iz Saint-Pola, ki si v neznanji štacuni prodajala toliko nepotrebne šare!! Prihajali so k tebi iz potrebe, da so videli tvoje plave lase, drobni vrat in negovane roke — da, res iz potrebe, tako kakor drugi buljijo v izložbena stekla, da izbrišejo v svojih očeh porazni privid porušenih hiš in sestreljenih cerkvá.

Kupil sem v tvoji tesni prodajalni avtomobilske naočnike, ki so bili vredni le pet in dvajset grošev, ki pa si mi jih zaračunala šest frankov. Varovali naj bi me pri plinskih napadih. Če bi bili Nemci drugi dan poslali na nas plin, bi bil oslepel.

A zato se ne srdim nate, ti mala begunka. Saj nisimo iskali naočnikov pri tebi, tudi ne ljubezni, zakaj bila si poštena. Bila je pena, ki ni na prodaj, iluzija...

A vendar, tudi z mnogo domišljije mi moči o tem napisati ljubavnega romana. Včasih me kar tišči ta vojna brez

sleherne pustolovščine in hotel bi nekaj odkriti, hotel bi tudi sam pripovedovati galantno pustolovščino, z vojnimi kumicami, prisegami, stiski rok čez glogov plot, sestanki pod leskovim grmom... A v poslednjem trenutku, kakor bi bilo zakleto, se spomnim gostilne »Pri lepi gospe«, in vse me mine, ne morem več...

Ta starofrancoska gostilna je stala sredi vojnega meteža, nekje v Champagni, med Berryjem in Reimсом spoznal pa sem jo nekega septembrskega večera leta 1914., ko se je naš izmučeni polk po bitki pri Courcyju v dežju mukoma vlekel po cesti.

Brez premora smo bili šli skozi spečo vas in se po hudem pohodu naposlovili ustavili na razrvani cesti na bregu temnega ribnika, kjer so naglo vzkli iz

tal šotori, podobni črnskim kočam v afriški vasi. Planiti smo v svoja zavetja in se stopli za stelo. Oficirji so morali kričati, da so nas zbrali v red.

»Dvajset ljudi potrebujem,« nam je rekel stotnik, »dvajset prostovoljcev za patroljo, ki jo bo vodil praporščak Prévost.«

Nihče se ni odzval. Nobena roka se ni dvignila. Možeje so bili preveč trudni, prehudo je lil dež.

Stotnika je presenetilo, vendar ni popustil:

»Ta patrolja je zelo važna. Bilo bi mi ljubše, če mi ne bi bilo treba ljudi izbirati. Torej kdo pojde? Gre za to, da zasedemo na cesti v Laon gostilno »Pri lepi gospe...«

Zdelo se mi je, kakor bi bila ta beseda podžgala utrujene tovariše. Stotnik jo streslo.

»Jaz, Lousteau!... Ricois... Desmet... Jaz, gospod stotnik!«

Bilo jih je toliko, da jih je moral izbrati. Tudi jaz sem bil med njimi, ki so se veselo odpravili na pot in ostavili nevoščljive tovariše v ležišču.

Korakali smo v temi in krivili hrbet pod dežjem. Čevlji so nam bili težki od gline, a nihče ni bil več truden. Iz pljuškanja čevljev v blatu in žvenketa bajonetov sem čul njihove vesele glasove.

Ni nas vodil praporščak Prévost; bila je iluzija, bila je ljubezen.

Stopali smo naprej in se ugrezali v mlake; zdaj pa zdaj se je kdo spotaknil nad repo in telebnil kakor je bil dolg in širok po tleh, da je zažvenketal kozarec in menažna posoda; a kljub temu smo jih čuli smejeti se in patrolja je kakor začarana stopala za praporščakom, ne da bi tožila.

Ko se je še huje ulilo, je zamrmral Lousteau, ki je imel rad dobre jedi:

»Naročimo si kuhanega vina, kaj ne, dečki?«

»A jaz se zarijem v pernice,« si je sladostrastno obetal drugi.

V gostem redu smo stopali drug za drugim z orožjem v roki po cesti.

»Takoj bomo na cilju,« je rekel praporščak.

Stisnili smo zobe in pospešili korak... Naposled smo bili tam. Taka je bila tedaj stvar...

Da, bilo je natanko tako, kakor sem bil slutil. Gostilna je bila slikovit majhen kup zidanca in opeke, nad katerim se je dvigalo čudno strešno ogrodje, ki se je pogreznilo na ruševine. Opeka je bila zletela pred granato kakor roj go-

lobov. In pod njo so ležale stare steklenice, in morda tudi ona lepa žena...

Tako smo prebili strašno noč s tem, da smo se stiskali v teh ruševinah, odreveneli od mraza in vsi premočeni ter gledali v sovražno nam noč. To je bila moja edina ljubavna zgodba na fronti. V spominu mi je ostala kot simbol vojne. Skoro veseli so ljudje šli v boj, ker so se nadejali pustolovščine.

... In razočarani so se vrnili po dolgih sivih dneh, mesecih, letih, ne da bi bili videli kaj drugega kakor ruševine.

Nekaj lepega je že, da znaš vobče povedati zgodbo. Koliko jih je, ki niso celo v štirih letih vojne doživeli niti bolestnega veselja razočaranja? Resnica, žalostna resnica je, da ni bilo na fronti nikake ljubezni in nobenih žensk, prav tako ne kakor ni bilo v rovih svežega surovega masla ali preprog. Včasih si res videš — o, kako redko! — kako žensko, ki je v vetru, polnem vonja njene obleke, odnesla s seboj vse hrepenenje bataljona. Toda v takem večeru si lahko pel:

Kaj mi bo lepo dekle,
če je dosti drugih ž njo...

Bile so tudi kmečke dekletke, poštarice, brivke, prodajalke — na fronti so bile vse ženske prodajalke, druge so prale perilo — toda kako naj bi jim dodelil vlogo, ki bi bila primerna za ljubavni roman?

A vendar: ali bi bil iskren, če bi se norčeval iz njih?

Črtali so nas iz meščanskega življenja in smo prišli iz rogov samo tedaj, kadar so nas poslali v zaledje v vasi, ki so se ukvarjale z rejo mršave perjadi in smrkave dece; zato sodim, da so se nam zdele lepe.

Videli smo pred vsem njihova široka krila in poželjivo gledali njih v smehu odprta usta z vrzelastimi zobmi. Ta debela dekleta, ki so bile kakor ustvarjene za priložnostno in živalsko vojno ljubezen in ki so naposled končale kot vrle zakonske žene, se nikakor niso dale premotiti od tega, ker so jih oblegale stotine mož, ki bi jih v drugih prilikah niti ne pogledali. Takoj so se vživele v to novo življenje in so se z resnim obrazom razkazovale po glavni cesti, migajoč s kolki in milostno jemljoč za znanje poklone, prepričane, da jih njihovi čari tudi res zaslužijo.

In vendar sem spoznal nekatere, ki jih ne pozabim, in uverjen sem, da se bodo vojaki, nastanjeni v X., zmerom spominjali lepotic tega kraja.

Bilo jih je toliko, da so v nedeljo pri maši zasedle pet vrst stolov. Takrat jih je bilo treba videti: v njihovih klobukih, nališpane, kako so le s težavo premikale svoje velike noge v visokih čevljih. Da bi bile oblečene po pariški modi, so si svoja dolga krila, kakor so jih takrat nosile, malo nad gležnji korajžno odrezale — krila, ki so jim zakrivala debela, v volnene nogavice obuta meča; in vsa ta zapeljiva meča so župniku grenila življenje.

Rdečeličen, hitro vzkipljiv, odkrit in precej glasen, kadar se mu je zdelo potrebno: tak je bil, pravcat podeželski župnik.

V nedeljo se je čisto odkrito pralo umazano perilo fare. Vedno srdit, izzen in z zariplim obrazom je gospod župnik naglo prečital nedeljski evangelij, zalučil knjigo na prižnico in začel brez ovinkov in olepšav naštevati svojim duhovnim ovčicam njihove grehe.

Župnikovo veselje in zmagoslavje, njegov veliki nastop je bil vselej, kadar je vzel na piko mesarjevo ženo. Grozeče je vihtil svoje roke v beli srajci nalik

dvem krilom iz poškrbljenega platna, kakor da bi hotel priklicati prekletstvo neba na pobešeno glavo debele žene, ki je vselej sedela ob znožju prižnice.

»Pazite, vojaki, kadar vam pride na pot ta zapeljivka! Pokvarila vam ne b samo duše, ampak uničila tudi telo... Resnično vas svarim, bojte se je!«

Tovariši so vzeli dobre nasvete z zanimanjem in pozornostjo na znanje.

»Sijajno!« so vzključili naposled. »vendar imajo tu ženske, s katerimi se da kaj početi.«

In ko se je mesarjeva žena vračala iz cerkve, ponosna na čast, da je pridiga njej veljala, so jo spremljali poželjivi pogledi, njo, ki je bila kakor ustvarjena za sladki greh.

Ali je mogoče, da bi se celo Bog zmotil? Dobro sem poznal mesarjevo ženo in vam lahko prisežem, da je bila svetnica, ki je z občevanjem s četami morada nekaj izgubila svojega svetniškega sija, a navzlic temu je bila svetnica.

Koliko polkov je za nami preizkušalo njeno stanovitno čednost in pilo čašico v skriti pivnici, kjer je prodajala za visok denar bridke pelinovce in pokvarjena žganja! Koliko tisoč mož je morala premagati!

Kadar si stopil k njej, si vselej našel tovariša, ki ji je dvoril; ona rdeča v obraz, on z žarečimi očmi; moral si kakor v brivnici čakati ob zidu, da si prišel na vrsto, med tem pa je ona, naslonjena s komolci na pult, poslušala zapeljivca. Užitek jo je bilo gledati. Razburjeno se je smejala, vztrajala, samo če si se dotaknil njene roke, in zardela, a ne od sramu, nego od razburjenja, in ker je bila predobrosrčna, da bi komu kaj odbila, je naposled vselej rekla: »Da!« In tovariš je spravil to obljubo kakor menico na blaženost.

»Pred vsem pazite, da vas sosedje ne vidijo, kadar pridete,« mu je čisto tiho zabičevala lepotica. »Idite čez dvorišče, tam je manj nevarno. Tam vzamete samo lestvo, ki je prislonjena k skednju, in skočite čez zid; moje okno bo odprto. Vendar za vsak slučaj... če bi bila lestva že prislonjena (pri tem je v zadregi pobešila glavo), ne smete priti. Sicer ni je mučno, da vam moram to reči, ali... nevara bo pri meni kak major, ki bo prišel pred vami.«

To je bila res smola; kadar se je zaljubljenec čisto tiho priplazil, je bila lestva vselej že prislonjena. Romeo v vojaških škornjih je stopical uro ali na

tudi dve za hišo gor in dol in kri mu je vrela; in ker se major še zmerom ni odločil, da odide, je naposled sam odšel, razočaran, peneč se od jeze in preklinjajoč »ženščino« in »komisarja«.

Nu, jaz sem videl mesarjevo ženo pri delu. Ni bil major, nego čisto sama; ko se je zmračilo, je prislonila lestvo za skednjem, da se oboževalci ne bi upali priti. Tako je razkričana in onečaščena žena čednostno spala na svoji veliki postelji in lestva jo je bolje ščitila kakor kak ovčarski pes.

★

Nikoli nisem mesarki dvoril in prav tako ne njeni mali rjavi prijateljici, ki je prodajala pobarvano vino in z mavcem pomešan sir, in tudi ne perici, ki je s smehom odkupovala, kar si je obdržala našega perila.

Frontne lepoticice so bile čednostne; in res ni bila nikaka zastuga odoleti nam. Težko je misliti, kako težko je ženskam ugajati, če innaš, ako se hočeš vreči v gala, na razpolago samo razcapano vojaško suknjo do peta, scefrane zavojce in podkovane škornje.

»Tedad nič galantnih pustolovščin na fronti, nič ljubimkanja, nič?«

»Ne, nikoli... Pač, morda... A tega je tako malo, da se zelo bojim razdreti ta majcen spomin že s tem, da odprem svoj medaljon...«

Moja prijateljica: majhno kmečko dekle, ki sem se ž njo seznanil v siromašni vasi na bregovih Aisne, kamor so nas poslali v zaledje. Ni bila grda in se je imela za lepo, in v tej veri so jo krepili vsi vojaki, ki so govorili ž njo. Bila je čudovito dekle; njen edini sen je bil, zaiti na stranska pota. Vse je hotela zapustiti, starše, svoje koze in rodno hišo, da poišče srečo v Parizu. Strah jo je bilo samo prvega koraka in ker vobče nisem silil vanjo, da ga stori, se je najina ljubezen razodevala samo v izbranih besedah.

Zleknjen na njeni samokolnici, polni detelje, udobno kakor bi ležal na zeleno oblazinjenem naslanjaču, sem ji z gotovostjo napovedal, da bo ves Pariz ležal pred njenimi nogami, da bo imela avtomobile in dragulje, da bo vsak večer v gledališču — ob teh besedah je kar vztrepetala — in da se bo vsako jutro lahko okopala — čemur se je smejala.

Mislím, da me je ljubila posebno zaradi mojega širokoustenja, a ljubila me

je. Ko smo nekega dne morali spet iskati v jarke, me je z vzdihom zaprosila za koder — neizpolnjiva želja, zakaj bil sem takrat plešast kakor repa. Potolažil sem jo z aluminijastim prstanom in angleškimi bonboni.

Potlej sva se morala razstati: mojo divizijo so poslali na drugi odsek fronte. Poslovala sva se nekega večera pri brinovem plotu. Noč je bila polna leskečočih se zvezd.

»Ne smeš me pozabiti,« mi je rekla moja mala prijateljica in pogledala pod nebo. »Vsak večer ob desetih bova gledala isto zvezdo, da še bova spomnila drug drugega.«

Sklenila sva roke in pogledala proti nebu, da takoj poiščeva najino zvezdo. Poiskala sva si jo v okolici Davidovega voza, ne premanjno, a tudi ne preveliko; kakor da bi bila ustvarjena nalašč za naju.

Ponosno se je vzravnala moja mala prijateljica.

»Jaz sem edina v teh krajih, ki imam svojo lastno zvezdo; druga dekleta pa so prenemna... Ali pa jo boš tudi spoznal?«

»Da, bom jo spoznal!« sem ji prisegel in položil roko na srce.

Poslednji poljub, poslednji stisk roke, in potem sem odšel.

Mnogo mesecev je počelo po tej moji skromni idili, potem leta... In vendar, kolikrat se mi zgodi, kadar čujem na deželi zvečer biti deset, da vzdignem oči do Davidovega voza in

iščem zvezdo, ki je ne najdem več: In tedaj se vsakič z ljubeznijo spomnim pastirice iz Concefreuxa, pastirice brez pastirske palice, ki je pasla samo jato gosi.

Iz Vladivostoka --- --- na Korejo

Velikanska je razlika, če zapustiš sovjetsko ozemlje z majhnim japonskim parnikom in se pripelješ po tridesetih urah vožnje v Korejo ter izstopiš v Gensanu ali Wönsanu. Jutranjica se zdi tukaj v čistem zraku jutra trikrat večja kakor v drugih deželah. Kadar njena luč mrkne in se zdani, izstopijo temne rebri goratega nabrežja in otoki. Gensan je šele v novejšem času utrjeno pristanišče, po svojem značaju pa vendarle ne presega malega mesta, ki se lahko ponaša samo z nekaterimi stavbami evropskega načina. Mestece se kmalu izgubi v njive in vasice korejskih kmetov in tam naprej se začne odpirati divna gorska pokrajina.

Pogled na te kraje in še bolj na te ljudi, vpliva naravnost sproščujoče na potnika. Kakšna razlika med sliko ulice na sovjetskem ozemlju in tukaj! Povedati moram takoj, da ne jemljem elegancije za merilo. Ampak med tistim, kar je odmerjeno tam in kar ni odmerjeno tukaj, v tem tiči velika razlika teh dveh svetov. Kako slabo je blago, iz katerega napravljajo obleke deklice in žene na eni strani, t. j. na ruskem ozemlju! Vse to ima videz trajanja od danes do jutri. Temu se ni čuditi, zakaj v Rusiji je obleka strogo odmerjena, blago racijonirano. In potem tiste »verige« na ulicah, repi, ki čakajo na najvažnejša živila, na vsakdanji kruh! (O mesu rajši ne govorim.) Pa kljub temu je draginja sila občutna. Za jajce moraš plačati 20 kopejk (okolu 6 Din), za liter mleka celo 8 Din, in vse to še na karto, zakaj v prosti trgovini so živila občutno dražja! Enako je s stanovanji, predvsem v Moskvi. Zato plavajo pogledi ljudi tam čisto ravnodušno. Vseeno jim je, kako je. Zdi se, kakor da so duševno zgoreli. Vse nosi žig kulture, ki je izgubila zvezo z domačo zemljo, da ne rečem naravnost z Bogom.

Koreja je vsemu temu velikansko nasprotje. Tu imaš ob vsakem koraku do-

jem, da je kultura živa, prvobitna, navezana na zemljo. Tudi tukaj ne vidiš elegancije, zakaj dežela je v gospodarskem pogledu silno siromašna. Zato pa imaš visok občutek estetike, ko gledaš žene in dekleta, prve z lasmi, nabranimi v vozle, katere spaja srebrna sponka, druge s črnimi kitami in rdečim trakom. Vse nosijo dolga krila iz tipičnega korejskega poletnega blaga, ki spominja na dragoceni gran cloth, čeprav je čisto navadno in enostavno ter učinkuje tako močno samo zaradi čednega vtisa in svoje snaznosti. Vse to napravlja dojem preprostosti in otmenosti hkrati. Sproščenost in premočrtnost hoje je posebno poudarjena, če nosijo dekleta lahko breme na glavi. Žene pa hodijo okoli z otrokom zadaj na hrbtu ali spredaj na prsih. Zavijajo ga navadno v blago in si ga oprtajo, kakor pri nas ciganke.

V skladu s pokrajino so tudi vasice. Strehe hiš in koč so krite s slamo rjavkaste barve; in po njej se vzpenja zelena trta melon in buč, ki opleta zidove tako nizko, da se jedva vidi kauliang (visoko proso) izpod strehe. Kdor stopi bliže in si ogleda takšno domačijo, se bo naravnost čudil, kako prijetno, praktično in domače je vse to urejeno. Kakor pri Japoncih, so tudi tukaj približno en čevelj visoko od zemlje pokrita tla z rogožino. Nanjo ne sme nihče stopiti obut. Pod streho pred vrati, kjer je tako rekoč »sobica na prostem« je tudi vse pokrito in obito z rogožino, samo sprednji del je odprt. Vse te kočice imajo nekakšne vrste osrednje kurjavo pozimi. Medtem ko imajo na severnem Kitajskem samo »kang«, posteljo, ki se lahko s kurjavo segreje, na Japonskem pa poznajo samo odprto ognjišče, imajo Korejci nekje v zidu poseben prostor za ogenj. Od tod struji topli zrak po ilovnatih ceveh pod podom in greje prostore.

Korejskega kmeta ne izpostavlja priroda perijodičnim katastrofam, kakor

obdelovalca zemlje v severni Kitajski. Tudi lakota mu ne prede. A le poredkoma je korejski kmet dobro situiran. Splošni položaj je podoben onemu na Kitajskem. Korejec je mali kmet in mali gospodar, z eno besedo, mali človek. Tu živi nekakšno kolonstvo, kjer naseljenci gospodarjem obdelujejo zemljo proti polovični odškodnini v naravi. Drugo polovico, ki je seveda obilnejša in čistejša, pobere gospodar, ki daje zemljo v najem. Gospodar pa daje tudi seme za posevek. Lastniki te zemlje so bili v prejšnjih časih honoracijski rodovi, ki so zdaj prišli ob te časti. V novejšem času so stopili na njih mesto trgovci, med njimi mnogi Japonci. Samostojni kmetje čedalje bolj izginjajo ter se delijo v najemnike in dninarje. In tako se dogaja, da se ljudstvo seli na kitajsko ali rusko ozemlje. Odprta carinska meja z Japonsko povzroča, da vplivajo japonske cene na korejske. Tako se dogaja, da se celo tobak podražuje, in to je pač eden največjih udarcev korejskemu prebivalstvu. Zakaj v Koreji kade moški in ženske pipice, ki so tako priljubljene, da merijo celo dolgost poti po izkajenih pipah tobaka. Sicer pa je korejski kmet že vajej pritiska s strani vlade.

Od Gensana vodijo tračnice širom Koreje v Söul. Lepa gorska železnica z mnogimi predori, z mostovi, ki vodijo čez hudournike in skozi dijamantno pogorje, potem pa po visoki ravnici, ki jo Japonci spreminjajo v riževa polja. Končno prestolnica. Nekaj posebnega že po svoji

legi; od vseh strani jo obdajajo gore, ki so najlepše na severu s štrlečimi zelenimi vršaci Pakhana. Ob njenem vznožju stoje ostanki stare kraljeve palače in cesarsko mesto. V bistvu je vse to kitajsko, posebno kar se tiče okvirja pokrajine.

Del cesarskih soban je zdaj spravljen v muzeju za kitajsko umetnost in starine. V nekem okraju še živi zadnja cesarica, »prestolonaslednik«, njen posinovljenec, pa je moral postati japonski oficir. Med zidi cesarske palače se dviga kot železna trdnjava s stolpom poslopje japonskega gubernementa. Izginili niso le stari časi, ampak tudi stari bogovi. Tam, kjer je nekoč stal stari nebeški oltar, stoji sedaj moderen hotel, nekdanji nebeški tempelj pa je postal paviljon v hotelskem vrtu. Okolu njega so postavljeni stoli in na njih posedajo svetovni potniki.

Koreja je bila del časa nego Kitajska in Japanska ločena od ostalega sveta. V Söulu živi še stari škof Mutel. Ko je prišel l. 1880. v Korejo, je bilo pod smrtno kaznijo zabranjeno prestopiti mejo. Splazil se je vanjo v starokorejski žalni obleki, ki mu je zakrivala obraz. Danes pa vidimo, da prodira tudi semkaj že zapadna kultura. Razlika med korejskim ljudstvom in Japonci, ki so umeli vклонiti Korejcem tilnik, je precejšnja in v zvezi s tem je treba presojeti razpoke v starih socijalnih napravah. Tudi Koreja ima že svoje industrijske delavce, med katerimi so tudi taki, ki gledajo proti »svetemu mestu« Moskvi.

NOVA RABA LESNEGA OGLJA

Charles Baron, francoski poslanec, razpravlja v »politiki nacionalnih kalorij« o poskusih, kako bi v motorjih nadomestili karburante, uvažane iz tujine, s proizvodi domačih tal ali kolonij. Eden teh je alkohol, pa ga je premalo za ta namen. Predlagali so se drugi produkti rastlinskega izvora, les in drveno oglje pooglenjeni v gazogenih, plinlinskih, namesčenih na vozu samem, porajajo šibek plin, ki lahko služi motorjem za gonilo. To je prvovrstno narodno kurivo, saj po mnenju strokovnjakov bi se dalo iz francoskih gozdov pripraviti na leto 800.000 ton oglja za razplinjala, ne všteti sedanje letne proizvodnje 275.000 ton v drugačne svrhe. Skratka, vsa združena usmerjajo svoj napor v to, kako bi se postavili Francozi na svoje noge v vprašanju pogonskih sil.

VELBLUDI V BORBI

Španija ima svoje borbe bčkov; na severu se zabavajo s petelinjimi dvoboji, vzhod-

njaki pa ščuvajo kamele na bitke. Ti grabci so strašni, njih jeza je nenavadano strašna. Dočim igra človek svojo vlogo v dirkah z biki, se med kamelami ne kaže. Oba tekmeča, hudo razkačena drug na drugega, se spustita v areno. Naskakujeta se z zobmi in se breata. Zmagalec vtakne protivniku vrat pod trebuh, ga privzdigne in prevrne po pesku. Udomačuje se navada, da puščajo vhod v borilnico odprt; tako more poraženec odpetati ter uiti triumfatorjevemu sedu. Bo li »kamelomahija« dobila svojega romanopisca in pesnika?

RANOCELVSTVO ZA SLONE

Izučen za lov, je bil v Colombu neki slon ranjen na plečetu. Zato so ga kirurgi radiografski preiskali, preden so ga deli na operacijsko mizo. Torej prav tako, kakor se ravna z ljudmi, ki si zlomijo kost, Röntgenovim žarkom ni to nikaka težava, pronikniti v notranjščino gospodov slonov, četudi najo še tako tolsto kožo.

== Kako govori avto? ==

Moja pritlična soba leži na ovinku v osrčju mesta. Če me muči zobobol, odrinem geranije, na okenski deski malo v stran in razčlenjujem zaradi omame sprovide avtomobilov.

Ne zanimajo me konjske moči, tvorniške znamke, zavore za štiri kolesa, število cilindrov in plošče s številkami. Zaprem oči in poslušam: Kako govori avto?

Jaz ne poznam voza, ki samo trobi in lupja. Zame vsak voz govori in njegov jezik mi razodeva njegovo dušo, ki mi ima prav toliko povedati kakor kamen, potok, gozd in popoldanski čaj.

Med njimi so molčeči in zgovorni, drugi imajo karate v glasnicah, tretji razodevajo glenaste jezike. Neka limuzina, se mi je videlo, je pravkar zapela Elzo, tovorni voz z litimi cevmi je pridrdral iz zadimljenega žganjetoča, voz z dvema sedežema pa deklamira kakor igralec iz šmire.

Mednje rine avtomobil z napakami v jeziku. Njegovi toni so malenkostno glasni, da bi mogli skriti jecljanje in šepetanje. Tam na drugi strani se potiska iz garaže avtobus. Ta je flegmatičnega značaja. Podoba je, kakor bi pravkar zdrsnil z zofe, obrobljene s čopki.

Analogno sklepam z brnenja na gospodarja. Motocikel, ki ga je bil najel podčastnik, je last gospoda Čofa. Gospod Čof oddaja mesečne sobe in plačuje s podnajemnino svoje motorno kolo.

Vljudna in skromna je beseda avtomobila zavarovalnega agenta. Nasprotno pa tuli zaboj gospoda Grče, ki ne dela drugega nego se svoj živi dan vozi po živinskih sejmih.

Zdaj je pol štirih in že se veselim gospodične iz M., ki je šele nedavno za-

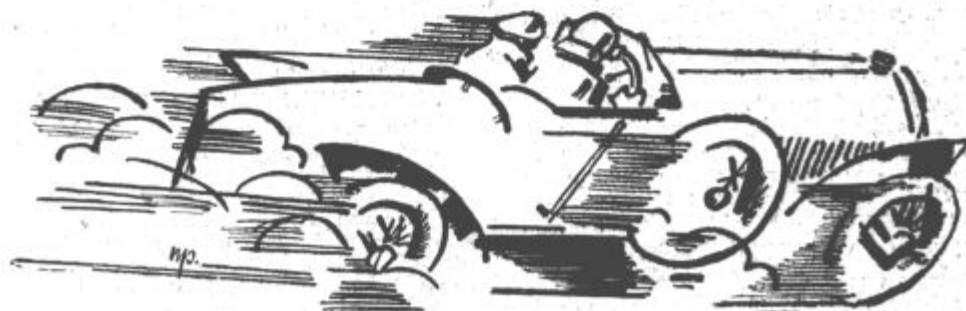
pustila šolo za šofiranje in čije voz tako proseče in dobrotljivo opravičljivo zavozí po ovinku — naravnost kakor bi bil tja povabljen.

Zvečer slišim za oglom oslovske riganje, ki prihaja čedalje bliže v tempu petkilometerske vožnje. Neka blazna žival dirja — na široko odpre oči in vidim, kako pšične mimo zaprašeno vozilo iz Aten. Ti kriki, obrnjeni navzgor, končujoči odsekano, prelistavajo moje minulo življenje — in nenačoma čutim, da so položile name svoje roke kakor mleko tople pirejske noči.

Skozi polmrak je hušknulo nekaj tistih sov, katere je nesel pregovor v Atene. Iz hlevov se je slišal glas lačnih domačih živali. Krošnjariji so zavilali v krčme in v nekem taksiju so prižgali luč na čast svetemu Alojziju.

V to tiho dejanje so padli kriki, ki so raztrgali vso klasično krotitev Laokoonove bolečine. Spustil sem se v dir skozi senco pinij, poteptal sem kakteje — in krik je postal enak življenju. Luč je plasnila ... na robu ceste se je dvignila silhueta avtomobila, katerega lupo je stiskal šofer kakor medvedka za igranje. Posoda za benzin se je bila izpraznila in v južni žezi je avtomobil oznanjal svojo olimpijsko boleščost ...

Tuji glasovi oslovske melodije me navajajo na misli nekoga doživljanja ob Suez. Dirjal sem z brzino sto kilometrov v slonokoščenem ekspresu proti Kairu. Vštric z vlakom je brzel avtomobil po poti, ki je bila napol cesta, napol puščinja. V hladilniku je bila pravcata parna očiščevalnica. Celu uro smo vozili drug vštric drugega — avtomobil ves čas med železniškim nasipom in prekopom. Tedajci se pojavi iz južne smeri karavana velblodov. Na uho mi je udaril ton, ki mi ne pojde

nikoli iz spomina. Avtomobil je vpil prestrašeno, presenečeno in kakor bi bil napaden. Njegov glas je postal hripav, bil je podoben katarju v grlu. Videl sem, kako so ga v Port Saidu dvignili z oceanskega parnika — in to v vročini, pesku in prahu. Dotlej je namreč videval samo asfaltirane drevorede topolov v severnih deželah. Puščava ga je bila pripravila ob glas in mu je posula grlo s peskom.

Zdaj je zavozil natančno v srce velblodje karavane, ki jo je srečal prvič v svojem življenju. Če se zgodi kaj takega, nastane groteskna situacija. Predstavljajte si samo: avtomobil, ki je pravkar prišel iz tvornice, garniran s kamelami! Presenečenje je naravnost brez primere. Vse konjske sile odrečejo in ne pomenijo nič več nego odtiski prstov. Gosposki vozač je trobil — avtomobil je jokal od ganjenosti, tulil je liki otrok, ki je izgubil igračo in so mu v tolažbo dali bonbonček. Ustavil se je med trebuh velblodov, v oblaku prahu, ki ga je podil samum pred seboj kakor nogometno žogo.

V Galati sta se srečala dva avtomobila v zločinskih ulicah zdaj tu, zdaj tam. Njuni signali so bili več nego hrešanje. Bili so glasovi mladih zaljubljenčev, ki so se prvič znašli pri mizi in so se pod njo sporazumeli s sunki obuvala, med tem ko so vmes doneli akordi štiri-ročno igranega klavirja, da so se mladiči lahko odstranili na klopi sredi parka v noč... Nič ne bi se čudil, če bi bil ta avto izgubil pokrov, da bi s tem opozoril nase avto masculinum, ki se je peljal mimo njega. In ali ni čudno, da sem našel nekega večera oba voza v neki garaži, kako sta nemo počivala drug poleg drugega?...

Kolikokrat mislim na Jeruzalem, vedno vidim vhod v Jaffo v dimu, iz katerega vpije neki glas po brizgalni. Na poti tja gori se je bil vnel ameriški avtomobil — in voz, ves v plamenih, je hreščal, klical kakor sirena ob požaru...

Na poti skozi Judejo pa so peli vozovi kakor proroki stare zaveze, drug proti drugemu in če so obročji počili v vročini 52 stopinj, so se razlegali prosoči klič rezervnim avtomobilom, ki so vozili prazni za karavanami in so dali odgovor s tenkimi glasovi. Potem so vsi spočljivo utihnili, zakaj zaslišal se je šepet Jakobovega studenca, ki teče po dolini.

Na cestah in trgih sveta nastaja nov jezik, ki se spaja s tisoči let starimi gla-

sovi. Skozi oaze naplavljenega zlata se smejejo konjske moči, sredi papagajskih glasov preklinja osemcilinderski avto in Alahov klic nad vzhodnimi sejmi v Tunisu sospremlja bučanje orgel.

V ritmu sveta govori tudi avto. Kar je nekoč oznanjal klic pozavn z mestnih ozidij, isto govori danes v prozi varnostni signal kačjega ovinka. Svetovna mesta trepečejo v tem jeziku, ki pomeni nekaj več nego moteč hrup.

Razpoke na starih kitajskih pladnjih, razporek na večerni toaleti in obledela barva na sobnem pregrinjalu pripovedujejo in laliko odpro vsak čas usta...

To, kar se pogovori v enem dnevu tritisoč avtomobilov, ki minejo ovinek pred mojim pritičnim oknom, ni nič manj duhovito kakor lutnja v gneči garderobe po Deveti simfoniji in tudi ni dolgočasnejše od razgovora na družinskem večeru, kjer se pripovedujejo šale.

F. H—r.

KOLIKO ČASA ŽIVE ŽIVALI

Najodličnejši prirodoslovci sodijo tako: Krokodili dosežejo 200 do 250 let, slon 150 do 200, krap 100 do 150, orel, labod in krokar po 100, nosorog in lev po 60, papiga 50 do 80, velblod 50, ščuka 40 do 50, jastreb 40, bik in jelen po 30, osel 25 do 30, konj 25, lišček 25, ščinkavec 20 do 25, prašič 20, vol 18 do 20, pes in mačka po 18, slavček in škranček po 16, lisica in konopljiščica po 15, ovca in riba gologlavka (abramis Brama), ki olajšuje prebavo ter celo zdravi neke želodčne bolezni. Osobito pa prispeva za uslno higijeno in hrani zobovje. Neki ameriški lečnik je posnel vprašanje takole: «Eno jabolko na dan — ja ni treba zdravnika; šest jabolk na dan — pa prebiješ brez zobovja! Formula je morla prejedrnata, da bi ji smeli neomejeno verjeti.

SLAVA JABLANI

Nedavno se je vršil v Franciji sadjarski šoh, kjer so poudarjali pomembno vlogo ovočja v prehrani. Ob tej priliki so peli slavospev jabolku, ki olajšuje prebavo ter celo zdravi neke želodčne bolezni. Osobito pa prispeva za uslno higijeno in hrani zobovje. Neki ameriški lečnik je posnel vprašanje takole: «Eno jabolko na dan — ja ni treba zdravnika; šest jabolk na dan — pa prebiješ brez zobovja! Formula je morla prejedrnata, da bi ji smeli neomejeno verjeti.

Amundsenov dokument na južnem tečaju

Arktika in Antartika vabita in kličeta vedno iznova; navzlic temu, da sta bila oba tečaja že pred leti dosežena, se obračajo v južno smer vedno nove odprave, ki jih vodi en sam namen — namen prodiranja v najneznatnejše tajne ogromnih, od človeka doslej še neraziskanih predelov.

Roald Amundsen

Pred nekaj tedni je preletel južni tečaj Američan Byrd, ki je pred tremi leti preletel že severni tečaj. Byrdovi ekspediciji pripada tudi poseben geološki oddelek, ki se mu je pod vodstvom dr. Goulda posrečilo najti v področju gora Kraljice Maud pod ledenikom Aksla Heilberga dokument, ki ga je bil ostavil na ozemlju južnega tečaja izza Nobelove ekspedicije izginoli Roald Amundsen, ki je s svojimi štirimi norveškimi spremljevalci Hanssenom, Wistingom, Hasslom in Bjaalandom ter z 12 psi in sanmi dosegel južni tečaj in na niem razvil norveško državno zastavo. Pohod je trajal 99 dni, od 20. oktobra 1912 do 26. januarja 1913. Raziskovalci so prehodili v tem času kakih 3000 kilometrov pota.*)

Osemnajst let pozneje so naleteli ameriški raziskovalci na sledove Amundse-

*) Glej tudi članka »Kako sem postal raziskovalec.« Zis., knjiga 4., str. 86 in »Byrdova odkritja v Antarktiki.« Zis., knjiga 5., str. 309.

na. »Times« poročajo o tem naslednje podrobnosti:

Ameriškim geologom se je zdel čuden nenavadno oblikovan kupkamenja, ki je že oddaleč napravljval čisto drugačen vtis kakor počobne naravne piramide. Ko so prišli do nje, so spoznali, da je piramida delo človeških rok. Sneli so pokrivala in odkritih glav ostali nekaj trenutkov stoje pred njim, da s tem počastijo spomin velikega raziskovalca, ki je z lastnimi rokami postavil spomenik, ki je ostal celih osemnajst let nepoškodovan in nedotaknjen. Pristopili so k piramidi, vzeli iz nje nekaj kamnov in našli pločevinasto posodo z dvema zavojema vžgalic in kovinsko škatlo, v kateri je bilo Amundsenovo sporočiló, dalje dokument z imeni in naslovi Nansena in Wilkina (?). Prepisali so oznanilo in dodali kratek opis o lastni ekspediciji s poročilom o geološki skupini, nakar so dokumente vrnili piramidi, ki so jo zazidali kakor je bila poprej.

Amundsenovo oznanilo, ki je sestavljeno v norveščini, se glasi:

»6. januarja 1912. Med 14. in 16. decembrom smo obkrožili južni tečaj. Lahko potrdimo, da se dežela kraljice Viktorije pri 86. stopnji južne širine ne drži mnogo manjše dežele Kralja Edvarda VII. Dežela kraljice Viktorije se najbrže nadaljuje v ogromni gorski verigi, ki se širi proti jugovzhodu. Te velikanske planine se vidijo tja do 88. stopnje južne širine. Po videzu sodeč, segajo še dalje v isti smeri daleč tja čez arktični kontinent. Na tem mestu smo se na povratku ustavili. Trenutno imamo zaloge še za 60 dni, dvoje sani in 11 psov. Vse živo in zdravo. Roald Amundsen.«

Da je najdba pristna, o tem ni nobenega dvoma; saj je Amundsen svoj čas sam pisal o tem depoju (prim. Amundsenovo knjigo. Zavojevanje južnega tečaja zv. II.). Po podatkih raziskovalca je bil ta depot skladišče št. VI. in je služil raziskovalcu pri pohodu proti tečaju. Napravili so ga člani ekspedicije dne 15. novembra 1911. Nahaja se na vznožju ledenika Aksla Heilberga nekoliko blizu 85. stopnje južne širine. Amundsen in tovariši pa niso dosegli tega skladišča že 6., ampak šele 8. ja-

marja 1912. Možna je tudi napaka, ki se je primerila v Gouldovem poročilu, izključeno pa ni tudi, da se je zmotil Amundsen v datumu, ko je pisal svoj dokument.

Iz njegovega podrobnega opisa v knjigi in številnih datumov na veliki, drugemu zvezku pridejani karti je pa absolutno jasno razvidno, da je bil raziskovalec 6. januarja 1912 še v tkzv. »pasjem taborišču« kakih 3220 m nad morjem in ne omenja nič o kakšnem »kamenitem možu«, ki ga je odprava

napravila. Dva dneva pozneje ga pa že omenja, ko piše: »Napravili smo veliko postajo iz kamenja in položili vanjo posodo s 17 l petroleja, dva zavoja vžigalic po 10 škatel in poročilo o ekspediciji. Mogoče to lahko pozneje komu koristi.«

Pločevinasto posodo za gorivo, vžigalice in dokument je našla Byrdova ekspedicija, tekočina pa je v 18 letih izhlapela. O kakšnem naslovu Nansenu ali Wilkinsu pa ni v Amundsenovi knjigi duha ne sluha.

Življenjski roman

---

iznajditelja dinamita

Izredno čuden je bil življenjski roman Alfreda Nobela, kralja dinamita in ustanovitelja mirovne nagrade. Genialni mož je hrepenel vse življenje po ljubezni in miru, toda usoda je hotela,

da je trpel ta večkratni milijonar vse svoje žive dni na nesrečni ljubezni. Bil je idealist, ki je sovražil vojno, čeprav je bil neizmerno bogat tvorničar dinamita.

Alfred Nobel se je rodil 21. oktobra 1833 v Stockholmu. Njegov oče Emanuel Nobel je bil švedski inženjer. Kmalu po Alfredovem rojstvu je odpotoval v Petrograd, kjer je na povabilo ruske vlade zgradil tovarno za

orožje. Alfred je bil star jedva sedemnajst let, ko ga je oče poslal v Ameriko, da konča tam svoje inženjske studije. Za krimske vojne se je vrnil v Rusijo, torej v času, ko je bila tovarna njegovega očeta prava zakladnica zlata. Po vojni se je preselil nazaj na Švedsko, kjer je pričel proučavati problem eksplozivnih snovi.

1861 je priglasił patent za izdelavo »neopasnega nitroglicerina«, par tednov nato pa je strašna eksplozija uničila njegovo tovarno. Več delavcev in njegov brat je izgubilo življenje. Javnost je bila razsrjena in švedska vlada je prepovedala Nobelu zgradbo nove tovarne v bližini Stockholma. Ker tudi pokrajinske oblasti niso dovolile zidave tovarne in ker ni mogel dobiti Nobel nikjer zemljišča za svojo tovarno, si je uredil svoj laboratorij na ladji sredi Mälarskega jezera.

1867 so dosegla njegova raziskovanja višek v iznajdbi dinamita. Praktična vrednost njegove iznajdbe je bila dokazana in končno je dobil dovoljenje, da sme zgraditi novo tovarno.

Novo krvave katastrofe so ga ponovno obsovale v javnosti. Neki Nemec je naložil v svoj kovček par kilogramov nove eksplozivne snovi ter se naselil ž njim v nekem newyorškem hotelu. Kovček je eksplodiral in porušil tri hiše. Potem se je vžgalo par stotov dinamita na neki ladji in sedem in štirideset ljudi je izgubilo življenje. Kmalu nato je zahteval dinamit štirideset žrtev v San Franciscu. Prva to-

varna dinamita v Nemčiji je zletela v zrak.

Odjemalci niso hoteli več kupovati pri Nobelu. Ladje niso smele prevažati njegovih tovorov. Odpeljal se je v Ameriko, da bi tam likvidiral svoje afere, pa je le z največjo težavo našel hotel, kjer je mogel prenočiti. Kljub vsemu pa je polagoma premagal vse ovire, izpopolnil izdelavo dinamita, zgradil celo vrsto novih tovarn in jih končno združil v trust.

Pozneje je iznašel še močnejše eksplozivne snovi: balistit in kordit. 1880 je odkril brezdimni smodnik in prodal svoj patent Nemčiji.

Od tridesetega pa do pet in tridesetega leta je bil zaljubljen v neko mlado damo. Nesrečne okoliščine so ga ločile od nje, vendar je ni nikoli pozabil. Vse življenje je ostal samec. Skušal se je premagati z obilnim delom ter je v potovanju iskal pozabe.

»Jaz sem državljan vsega sveta. Kjer delam, tam je moja domovina,« je rekel. Osemnajst let je najrajši živel v Parizu in San Remu, toda vedno se je čutil osamljenega.

1876 je priobčil v nekem dunajskem listu tale oglas: »Ne več mlad mož, bivajoč v Parizu, išče damo iste starosti z znanjem jezikov za tajnico in domačico.« Tako se je seznanil s konteso

Kinsky in jo angažiral. Povedal ji je svojo željo: da bi mogel iznajti tako strašno eksplozivno snov, ki bi onemogočila vsako vojno. Kinsky se je pozneje poročila z baronom Suttnerjem in napisala znano knjigo »Položite orožje!« Alfred Nobel je podpiral s svojim denarjem njena pacifistična stremjenja. Večkrat ji je rekel z grenkim nasmehom, da stori s svojimi tovarnami več za mir nego vsi kongresi in knjige. »Tisti dan, ko se bosta mogli dve armadi medsebojno popolnoma uničiti, se bodo prestrašeni narodi takoj odločili za razorožitev,« je pisal v enem svojih pisem.

Vse svoje premoženje — 62 milijonov zlatih frankov — je zapustil stockholmski akademiji, da more letno razdeliti pet nagrad: tri za najboljše iznajdbe v področju kemije, fizike in medicine; eno za najboljše literarno delo in zadnjo za onega, ki je najbolj delal za mir in za splošno razorožitev.

Alfred Nobel je umrl 1901. Pet let po njegovi smrti so bile razdeljene prve Nobelove nagrade, ki so jih dobili fizik Röntgen, kemik Hoff in profesor Bering. Prudhomme je dobil literarno nagrado, Henry Dunan, ustanovitelj mednarodnega Rdečega križa pa je dožil skupno s Fr. Passyem mirovno nagrado.

E. F. Löhndorf

= Lov v Ledenem morju =

Iz strašnih ran je brizgal škrlatnordeči curek življenja po nas, škropil kot topel dež na čoln in lovce, barval valove in se zvijal liki lene rdeče kače na površini morja. Kit-velikan je bil mrtev, čeprav bi bil s svojo titansko močjo lahko zdobil naš čoln na tisoč drobcev. Vroča železa pa so se čedalje globlje zajedala v njegovo telo...

Stalo nas je silnih naporov, da smo spravili ogromno žival do stene naše ladje, kamor so spravili še drugega kita. Nastala je noč, objel nas je mrzel dih od daljnih ledenih gor, segel nam je pod kožo skozi debele kožuhe in je polzel kakor ledenomrzla roka po naših telesih. Zvezde so jele migljati na nebesnem oboku, prvi krogi severnega sija so se jeli dvigati nad obzorjem in so metali drhteče odseve čez črno površino na morju. Spodaj na ladji pa je zamolklo-

rdeče gorel premog pod kotli. Začelo se je mesarjenje. Speljali smo kabel do vretena in ogromni, več sto funtov tehtajoči kavelj se je zvijal nad štrlečim trupom morskega velikana.

Izvrtili smo v kita luknjo, in sicer tam, kjer se približavata plavuti. Potem smo izrezali odprtino v obliki srpa, zasedli vanjo kavelj in zarjuli kakor demoni. Veselje nas je bilo prevzelo. V rane smo nato zasadili lesene kole in ko je sedela trdno tudi smokajoča kapica, so se napele vrvi, da je kar brnelo, če je kdo udaril po njih. Vse to je napredovalo zelo počasi. Colnar je ubral pesem. Pri refrenu smo priprijeli vsi. Kabel se je jel navijati in kmalu se je od kita odločil debel pas masti. Bila je podoba, kakor da kdo lupi pomarančo. Petje je med tem naraslo in mi vsi smo plesali

okoli vretena. Kit pa se je na vodi obračal okrog svoje osi.

Dva lovca sta privezala na noge velike ostroge in pritrdila na okrajku ladje vrvi ter skočila na kita, ki je krožil v vodi kakor deblo v vrtincu. Z dolgimi noži oborožena, sta drla žival in trgala slanino, ki se je lupila sama od sebe. Njujno delo je spremljalo glasno rjojenje in surov smeh. Medtem se je zasadil kavelj na nasprotnem delu kitovega života. Zbežali smo proč od vretena in dolga, okrvavljena masa je grgrala kakor prerezana cev sem in tja. Zopet so napravili novo luknjo in zasadili vanjo kavelj ter potegnili plast masti iz živali. Ko se je zdela plast dovolj dolga, so jo presekali z velikanskim nožem.

Ko smo potegnili s kita vso slanino, je prišla na vrsto glava. S tem delom je bil poverjen čolnar sam, zakaj edini on je imel zadevne izkušnje. Zelo težko je namreč pogoditi kita na pravem mestu pri glavi. Če se reč ne posreči večim rokam, preti nevarnost, da se kitov mozeg razleže, zakaj masa je tekoča. In možganska masa je pri kitu zelo velika, saj izpolnjuje skoraj vso notranjščino lobanje. Odrobili so torej kitu glavo in jo dvignili na krov. To delo je bilo naporno do blaznosti. Šele v naslednji noči se nam je posrečilo, da smo izročili okostja valovom.

Ni treba posebej omenjati, da so ves čas našega dela krožili okolu ladje gladni ptiči v gostih tropih. Ko smo vrgli okostnjake v vodo, so jim ptiči še dolgo sledili, naposled pa nam je vseskup izginilo izpred oči. Ladja je bila do vrha in tudi po vrhu obrizgana s krvjo, na njenem obrobku pa je liki trofeja visela ogromna kitova glava. Pritisnil je mraz, da je pokalo v stenah, ko sem se izmučen in izčrpan opotekel v kajuto ter se vrgel na ležišče in zaspal kakor ubit.

Po naslednjih petih dneh, ki so minuli kakor mora, smo bili v vsem gotovi. Zdaj je bilo treba očistiti ladjo. Vse se je radovalo plena, kajti kita, ki smo ju bili očrli, sta predstavljala lepo vrednost.

Dolgo smo križarili po morju in pri lepem vremenu smo naleteli na neko posebno vrsto tjulnjev. Bili so temnejše barve od običajnih živali te družine in so se ločili od navadnih tjulnjev po tem, da so bili na hrbtu pisani, kar je zbuvalo vtis, kakor da so osedlani. Tudi nekaj teh živali, ki jih Eskimi visoko cenijo, smo ujeli. Tjulnji te vrste pomenijo za Eskime toliko kolikor palme za Beduince, kajti Eskimi porabijo vse, kar je v njih in na njih. Morili smo brez usmilje-

nja. Mornar, ki je imel stražno službo, je opazil v daljavi nekaj otokov s črnimi točkami in je takoj uganil, za kaj gre. Takoj nato pa so se pojavili na morju tudi kajaki, ki so z veliko brzino šli za živalmi. V kajakih so sedeli Eskimi v kožuhih. Med kajaki se je kmalu prikazal tudi umijak in iz njega je izstopilo več mož ter prišlo na krov ladje. Eskimski poglavar Nužnivak je začel s kapitanom barantati za kožuh vidre. Ta žival, ki je že skoro popolnoma iztrebljena, ima gosto, močno in vendar kakor svilo voljno kožo, ki se ponavadi odtehta naravnost z zlatom. Kapitan je kupil kožuh. Dal je zanj puško in tri sto patron in oba, prodajalec in kupec, sta bila zadovoljna s sklenjeno kupčijo.

Eskime, med katerimi je bilo tudi nekaj žena in otrok, smo na ladji postregli. Razvijali so naravnost nezasišan tek in so bili tako siti, da so ležali več ur po pojedini v kotih z bolešno nakremženimi obrazi ter stiskali trebuhe. Vsi so imeli zelo drzke obraze, vendar ni nihče česa ukradel. Z rokami mahajoč so nas zapustili. Naša ladja se je polagoma oddaljila.

Objela nas je enoličnost polarnega ledu. Vsi smo bili veseli, da smo prišli v pokrajino plavajočih ledenih plošč, ki so si jih bili izbrali mroži za počivališča. Kratko poletje se je začelo kmalu nagibati h koncu, naš plen v kitih in mrožih pa se ni posebno množil. Zdaj so se pa stvari izpremenile. V tej coni, ki smo skozi njo sedaj jadrali, in ki je bila mešanica vode in ledu, se mroži zelo radi držijo. Kadar začne površina morja zamrzovati, se vračajo proti jugu, raztresejo se na majhne družine in postanejo skoro nedosegljivi.

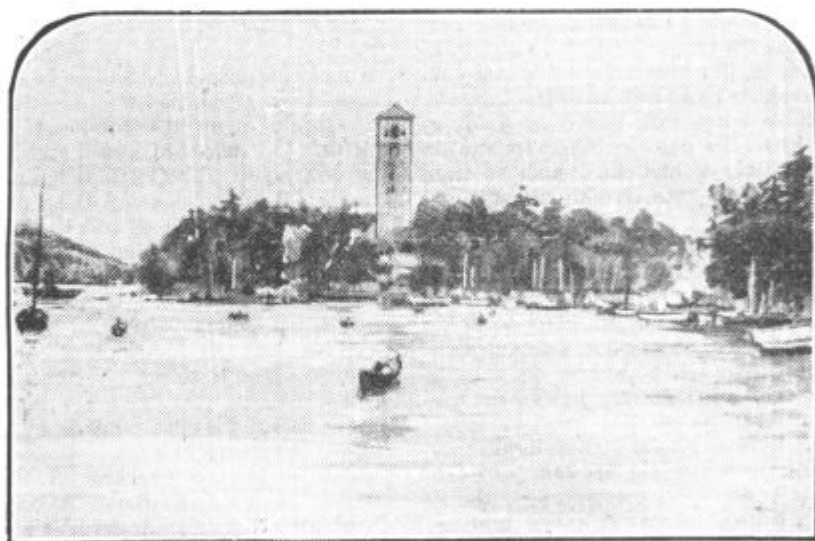
To je bil lov posebne vrste, ko smo ujeli prvega »avuka«, kakor pravijo Eskimi tej živali. Spustili smo se v čolne na tenek led, ki je bil prozoren kakor steklo, zakaj skorje ni pokrivala niti drobna plast snega. Neprijetnost sledolova je bila s tem znatno znižana, zakaj kamor smo pogledali, smo videli pod seboj zevajoči prepad v vodi. Šest mož nas je bilo, vodil pa nas je Jensen. Drugi oddelek je lovil v južnejših vodah.

Previdno, v dokaj oddaljenih razmakh smo korakali po gladkem ledu, ki je včasih pokal in se trl pod našo težo. Potem se je pokazal sinji trak vode in nas ovrl v naši smeri. Tedaj nas je nenadoma zdramilo tulenje avuka. Potuhnili smo se za ledeno ploščo in oprezovali. Videli smo tri mrože, ki so plavali v »jezeru« med ledom. Prihajali so nam

vedno bližje. Vsi trije so jo merili proti ledenemu robu in so se potapljali med plavanjem. Pod ledom plavajoč, pa so strli ploščo, ki se je razlomila truščema. Kjer pa so se samo dotaknili s svojimi životi leda, so nastajale luknje. Jensen se je vlegel, čim je zagledal živali, na led in je ležal tam negiben. Kadar pa so živali izginile, je tekel s prožnimi, dolgimi koraki k luknji, ki so jo bili mroži pravkar zapustili.

Tako se je korakoma približal najmočnejšemu mrožu, a je pri tem zašel na tako tenek led, da ga je komaj vzdržal. V trenutku, ko se je žival ozrla po čudni človeški postavi, je zažvižgala harpuna in izginila z zadetim mrožem pod vodo. Jensen je pobegnil — baš v pravem času, zakaj nekaj sekund pozneje se je prikazalo iz leda dvoje sekačev na mroževi glavi. Ranjena žival je tulila, da je

bilo groza, toda njeni gibi so bili vedno počasnejši. Harpuna je bila storila svoje delo, zajedla se je mrožu naravnost v življenski živec. S sekirami smo mu odsekali glavo in jo ločili od trupa, da smo se lahko takoj polastili sekačev, čijih ebenovina je še dragocenejša od slonovine. Pod kožo, iz katere se praviha močno usnje, je imel mrož debel sloj slanine. Avuk je bil pravcata zver. Meril je v dolžino štiri metre, z oca, ki smo mu jih vzeli, pa sta bila 60 cm dolga. Težo smo cenili na šestdeset stotov. Zdad smo imeli vso noč polne roke dela. Prižgali smo smolnate baklje, ki so razlivale romantičen sij po ledu in čez vodo, potem pa smo se stopnjema peljali z natovorjenim plenom, na saneh do čolnov. Tudi druga skupina, ki je lovila južneje od nas, je prinesla z lova svojega avuka.

Pogled na halifaško luko

»ŽIVLJENJE IN SVET« stane celoletno 80 Din, polletno 40 Din, četrletno 20 Din, mesečno 8 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Knaflicjeva ul. 5.
Naročnina za inozemstvo: ITALIJA četrletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Lzdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Urejuje Ivan Podržaj. — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani

ZIVLJENDE

IN KNJIGA=7

S F T

ST.

3

Vsebina:

- Trideset milijard zvezd
Powers:
Zivljenski serum
Bodoči nadčlovek
Turksib
Panait Istrati:
»Proti drugemu
plamenu«
Novo gospodinjstvo
prihaja
H. Zetterström:
Organist in policija
Človek — igrača
prirodnih sil
Izvor Eskimov
A. Čehov:
Noč pred sodno
obravnavo
D. Ravljen:
Kako žive rudarske
družine v Nemčiji
V kitajski kolonijalni
deželi
Nova raziskana lisa
zemeljske oble
V indijskih kaznilnicah

Sen mojega življenja

Sloviti francoski državniki, pisatelji in umetniki so bili naprošeni, naj odgovore na vprašanje

Kaj je ali kaj je bil sen Vašega življenja?

Njih odgovori so se glasili takole:

Raymond Poincaré, državnik:
Ziveti v miru s svojo domovino, daleč od političnega bojišča in nadležnih obiskovalcev, v družbi nekaj dobrih, izbranih knjig in nekaterih ljubih živali, da bi se tako lahko pripravljali na smrt.

Paul Bourget, romanopisec in član Francoske akademije:

Sen mojega življenja? Biti pisatelj.

Louis Barthou, državnik, član Francoske akademije:

Bilo mi je čuno živeti življenje prosto in brez ovir. Povedati moram, da me ni sen niti navdihnil. Nikoli nisem imel trdnega smotra. Moja osebnost se zrcali samo v eni knjigi. Navzlic temu pa odgovarjam na zastavljeno vprašanje in kolikor nisem indiskreten, bi rad povedal, da sem čutil vedno nekaj nagnjenja za literaturo in politiko. Če bi bil kdaj sanjal o kakšni stvari, bi bil ta sen samo: postati ministrski predsednik in član Francoske akademije.

Henri de Régnier, dramatik in član Francoske akademije:

Ne pripoveduj nikomur, najmanj samemu sebi o »snu svojega življenja«. Ostati bi ti moral skrit, zavil v molk, pa bodiš da je to sen tvojega srca ali tvoje duše.

Henri Bergson, filozof in član Francoske akademije:

Nikoli nisem imel takšnega sna. Izpolnjeval sem samo po svojih najboljših močeh dnevne naloge. S tem sem se mogoče izognil nekaterim velikim razočaranjem in sem najbrže pravilno mislil. Želim samo, da bi imel povedati še kaj zanimivega.

Marcel Prévost, pisatelj in član Francoske akademije:

Če človek daleč prekorači to, kar imenuje Dante »sredino življenske poti«, je letalo človekovega sna že tako preobteženo z minulostjo, da se ne more dvigniti od tal.

Henri Lavedan, dramatik in član Francoske akademije:

Mnogo je sanj o ljubezni, bogastvu in slavi. Sen naših zrelih let ni nikoli isti, kakor v naših mladih dneh — in dobro je, da ni drugače — dokler ne dosežemo let, ko doživljamo sen samo v obliki bolesterne odpovedi.

Paul Valéry, pesnik:

Zbuditi se...

Colette, znana pisateljica romanov:

Sen mojega življenja? Kaj bi samo s snom?

Maurice Maeterlinck, pesnik in dramatik:

V našem življenju imamo več nego en sen. Mogoče jih je toliko, kolikor naših let. Moj zadnji sen je: vedeti, spoznavati. Mislim, da je najpomembnejši od vseh, kar sem jih imel — zato tudi dvomim, da se bo uresničil.

Edvard Herriot, državnik:

Kaj naj bi bil sen mojega življenja? Učiti — to se pravi predvsem učiti se. Treba je potovati in čitati (čitati pomeni: dotikati se preteklosti) z dolgimi odmori na kmetih, da imamo časa za proučevanje rastlin in živali.

Helen Vacaresco, pesnica:

Sen mojega življenja? Ne da bi vedela zanj, sem ga pogrešala... že od samega rojstva. Morala bi bila ljubiti visoke, vitke in plavalce!

Paul Galdy, dramatik:

Vprašanje prihaja do mene prekasno! Ko sem bil star 15 let, bi bil odgovoril: Sen mojega življenja je pisateljstvo. V 16. letu: ljubezen! V 20.: biti ljubljen! V naslednjih letih bi bil nemara dejal: delati, ubijati čas, zabavati druge ali seba. Bil je tudi čas, ko bi bil odgovoril z besedami svojega dramskega junaka: »Rad bi vedel, kaj bi mogel ljubiti, da bi tisto zelo ljubil.« — Danes je sen mojega življenja ne več sanjati in jasno gledati. Z drugimi besedami: kar mogoče preprosto živeti.

André Maurois, romanopisec in biograf:

Samota med prijatelji... Toplo in vendar poživiljajoče podnebje. Knjige, čijih lepota nikoli ne uvene, smeh in vedrina, ampak vedno pomešana z resnostjo. Čutnost brez kesanja in ljubezen brez otožnosti... *Contradictio in terminis*, porečete? Ne vprašujtel! Po vsem tem je sen absurden!

Maurice Bedel, pisatelj:

Biti zadovoljen s tem, kar sem napisal.

Jean Giraudoux, pisatelj:

Spominjati se sanj, ki sem jih doživel.

Yvette Guilbert, slovita pevka:

Nisem imela niti dovolj časa za spanje, nikoli nisem razpolagala sama s seboj, da bi se bila mogla udajati sanjam. Posvetila sem se odru že od 13. leta naprej in sem tedaj želela, da bi bila »ljubka«. Ta sen se mi ni nikoli izpolnil. Zato sem sanj sita »čez glavo...«

Roland Dorgeles, pisatelj:

Sen? Resničen sen, ki napravi človeka besnega, zmede in obvlada človeka...

(Nadaljevanje na predzadnji strani.)